Touha prosperovat:

Situace českých mikro a malých podniků, 2022

60 Decibels report pro Mastercard®

O programu Strive Czechia

Strive Czechia je tříletý program, který vznikl pod hlavičkou Centra pro inkluzivní růst společnosti Mastercard a který má ambici pomoci českým mikro a malým podnikům (MSE) celkovou částkou 5,5 miliónu dolarů. Iniciativa Strive vychází z poznání, že inkluzivní růst není možný bez podpory místních podnikatelů v oblasti digitálních kompetencí a investic, přístupu k financím, klíčových dovedností, koučování a vytváření sítí, které jim pomohou začlenit se do digitální ekonomiky České republiky a uspět v ní.

O společnosti 60 Decibels

60 Decibels je globální technologická společnost, která poskytuje rychlá a opakovatelná měření společenských dopadů a podrobné informace o zákaznících. Společnost přináší skutečná měřítka vlivu a umožňuje tak firmám rozumět dopadům svých kroků v porovnání s konkurencí a nastavovat odpovídající výkonnostní cíle.

Společnost má přes 1 000 výzkumných pracovníků ve více než 70 zemích a své služby poskytla nebo poskytuje pro více než 800 předních světových impact investorů, firem, nadací, korporací, nevládních organizací a institucí veřejné správy. Společnost 60 Decibels umožňuje naslouchat lidem, na kterých nejvíce záleží.

Obsah

Předmluva 05
Úvodní slovo Hospodářské komory 06
Část I: Úvod 07
Kontext a odůvodnění barometru 07
Devět věcí, které jsme se dozvěděli o českých MSE 09
Data v této zprávě 11
Část 2: Zjištění studie podrobně 13
2.1 Současná situace českých MSE 14
2.2 Potíže a potřebná podpora 17
2.3 Digitalizace a využívání moderních technologií 20
2.4 Firmy vedené ženami pod lupou 25
2.5 Očekávání do budoucna 28
Závěr 31
Přílohy 33
Znění dotazníku 33

Poznámka k mikro a malým podnikům

Než se pustíme do samotné zprávy, chceme vyjasnit, koho se vlastně přesně týká. Zaměřuje se na samostatné podnikatele, mikro a malé podniky. Jedná se o poměrně specifickou kategorii firem, která nezahrnuje střední a velké podniky.

O koho se tedy jedná? Samostatný podnikatel, jak už název napovídá, je forma podniku, kde jediná osoba zastává všechny potřebné funkce. Za mikropodnik se považuje firma, kde má k sobě podnikatel ještě 1 až 10 zaměstnanců, a za malý podnik se považuje firma s 11 až 49 zaměstnanci. Jakýkoliv větší počet zaměstnanců už by znamenal střední nebo velký podnik, a tedy firmu mimo rozsah této zprávy.

Pokud se běžně setkáváte s všudypřítomnou zkratkou SME, používanou pro malé a střední podniky, nebo dokonce MSME (mikro, malé a střední podniky), pak vězte, že ti, které jsme zpovídali pro tuto zprávu, jsou velmi podobná kategorie, nikoliv však totožná. Uvědomujeme si, že je to trochu komplikované a MSE se snadno zamění se SME, ale když si to párkrát před pokračováním ve čtení zprávy zopakujete (MSE, MSE, MSE), tak už snadno mikro a malé odlišíte od malých a středních.

Samozřejmě, že existuje konkrétní důvod, proč jsme se zaměřili právě na tuto skupinu. Stále více odborníků se shoduje na tom, že právě tato skupina podniků má na jedné straně zásadní význam pro prosperitu celé společnosti, zatímco na druhé je až příliš snadné ji přehlédnout vzhledem k všeobecnému důrazu (hraničícím s posedlostí) na velikost a růst.

Tato zpráva tedy patří těm malým, ale mocným. Těm, kdo zásadní měrou přispívají k tomu, že lidské společenství funguje, i když nežádají – a tím méně dostávají – pozornost, kterou si přesto vrchovatě zaslouží.

Předmluva

Pomoc pro čtvrt milionu českých podnikatelů a podnikatelek

Digitalizace je v české ekonomice jasným dlouhodobým trendem. Z přínosů digitalizace však bohužel nemají přínos všichni, a platí to zejména o samostatných podnikatelích, mikro a malých podnicích. Mnoho z nich zůstává v digitální revoluci pozadu. Existuje totiž rozdrobená, ale početná a důležitá skupina malých firem, kterým stále brání v přístupu k technologickým a digitálním inovacím řada bariér. K těm nejzranitelnějším vůbec potom patří ženy-podnikatelky, mikro podniky a podnikatelé, kteří do České republiky uprchli ze zahraničí před válečnými konflikty a rádi by zde restartovali své podnikání. Pokud má v Česku proběhnout rychlé a inkluzivní hospodářské oživení, je nezbytné zajistit, aby digitální ekonomika byla ku prospěchu každého malého podniku v zemi.

Malé firmy jsou páteří české ekonomiky a hlavním zdrojem podnikatelského a inovačního ducha v zemi. Tento segment zahrnuje drtivou většinu firem v Česku, v nichž je zaměstnána bezmála polovina práceschopných osob u nás. I přes významnou roli, jakou malé podniky sehrávají v českém hospodářství a místních komunitách, jsou mezi nimi značné rozdíly v přístupu k moderním technologiím a jejich úspěšném využívání. Po dvou nelehkých letech pandemie začaly na mnoho mikro a malých podniků dopadat další obtíže a ekonomické komplikace v podobě růstu cen energií nebo výpadků v dodavatelsko-odběratelských řetězcích.

Právě v době pandemie se ukázal význam digitalizace. Z průzkumu, jehož závěrečnou zprávu držíte v ruce, vyplývá, že takřka šest z deseti podnikatelů a podnikatelek věří, že digitalizace je zcela zásadní pro jejich budoucí úspěch. U firem, v jejichž čele stojí ženy, je to ale jen 45 procent. Data ze šetření Asociace malých a středních podnikatelů zase ukazují, že průměrný podnik naplnil své cíle v oblasti digitalizace jen ze 40 procent a mezi těmi nejmenšími firmami je tento podíl ještě nižší. České mikro a malé podniky mají tedy nadále vysoký potenciál pro další digitalizaci. Pozitivní je, že z dosavadních dlouholetých zkušeností společnosti Mastercard z působení na českém trhu víme, že se u českých živnostníků a nejmenších firem nemusíme obávat o nadšení pro nové technologie a chuť inovovat. Důležité je usnadnit jim cestu k potřebným nástrojům.

Společnost Mastercard proto teď prostřednictvím svého Centra pro inkluzivní růst přináší do Česka – jako do teprve druhé země v Evropě po Spojeném království – svou unikátní iniciativu Strive Czechia. V nadcházejících třech letech posílí program Strive Czechia odolnost a podpoří růst více než čtvrt milionu českých mikro a malých podniků pomocí vzdělávání, finančních služeb, rozvoje dovedností a mentoringu tak, aby jim bylo umožněno prosperovat v digitální ekonomice. Z počtu zhruba 250 000 firem bude alespoň 100 000 vedených nebo vlastněných ženami.

Jsme si jisti, že společně s našimi partnery v čele s organizací CARE Česká republika přicházíme s takovým programem, který nejenže v této svízelné době pomůže malým podnikům ze všech koutů Česka, ale v blízké budoucnosti se stane dalším hnacím motorem pro zvyšování úrovně digitalizace, a tím i růstu a konkurenceschopnosti v mezinárodním měřítku.

Věříme, že pro vás bude obsah zprávy velkým přínosem, a doufáme, že spolu s námi budete usilovat o to, aby digitální ekonomika prospívala všem malým firmám v Česku, ať už působí kdekoliv.

Michal Čarný
General Manager
Mastercard Czech Republic & Slovakia

Payal Dalal
Senior Vice President
Mastecard Centre for Inclusive Growth

Úvodní slovo Hospodářské komory

Nejmenší firmy s deseti a méně zaměstnanci jsou dlouhodobě důležitou součástí naší ekonomiky, která ale nejčastěji trpí přílišnou byrokracií a krizemi, jež jsme prožívali a prožíváme. Proto se Hospodářská komora spolu s odbornými partnery rozhodla uskutečnit šetření mapující aktuální situaci a náladu v tomto podnikatelském sektoru.

Úvodem je třeba říct, že kondice podniků se značně různí. Jak se hospodářství země vzpamatovává z pandemie onemocnění covidu-19, uvádějí dvě pětiny drobných podniků, že se za posledních 12 měsíců jejich příjmy zvýšily. A z těch, které růst pozorují, plná čtvrtina vykazuje významný růst. To je nepochybně velmi dobrý signál. Nicméně energetická krize a inflace budou zřejmě pozitivní náladu firem v následujících měsících značně mírnit.

Třetina mikropodniků vykazuje pokles příjmů, přičemž negativní výhled je daleko častější v případě firem vedených samostatnými podnikateli. Mezi OSVČ, kteří uvedli nárůst příjmů (27 %) a malými podniky ve stejné situaci (52 %) je propast plných 24 procentních bodů. Důvodem jsou aktuální tvrdé dopady energetické krize, kdy je pro nejmenší podnikatele nesmírně obtížné vyrovnat se s násobnými cenami elektřiny a plynu, ale i dalších materiálových vstupů. Větší firmy mají zpravidla větší kapitál, popřípadě lepší přístup k nejrůznějším provozním úvěrům.

Co se týče soukromého sektoru obecně, existuje mezi českými bankami ochota nejmenším zaměstnavatelům půjčovat. Podíl zamítnutých žádostí o úvěr je třetí nejnižší v EU. Na druhou stranu ale dostupnost financování inovací a technologických start-upů ještě stále pokulhává. Podíl dostupného rizikového kapitálu v ČR, v procentním vyjádření k HDP, je mezi srovnatelnými evropskými zeměmi nejnižší. Přitom startupy nebo další online projekty budou v naší ekonomice hrát stále významnější roli. Řada takových projektů přitom začíná právě jako firmy v nízkým počtem zaměstnanců.

Určitou nadějí pro tento segment ekonomiky může být zastropování cen elektřiny a plynu, které by mohlo energetickou situaci u nejmenších firem stabilizovat. I my na Hospodářské komoře si uvědomujeme rozpočtové limity České republiky. Nicméně máme za to, že náklady na pomoc firmám by neměla vláda vnímat jako nákladovou položku, nýbrž jako investici do budoucna. Zvlášť u tak citlivé součásti ekonomiky, jako jsou drobní podnikatelé, to platí dvojnásob.

Možným pozitivním přínosem současných problémů je, že mohou vést k většímu uplatnění moderních technologií ve výrobě, energetickým úsporám atp. Na dotaz, jak se vyrovnávají s aktuálními problémy, odpovídaly dotazované firmy nejčastěji, že se snaží o implementaci moderních technologií, digitalizaci, automatizaci. Téměř tři z pěti podniků uvedly, že uplatnění moderních technologií považují za zásadní pro budoucí úspěšnost v podnikání.

Je tedy velmi potěšující, že i přes nesporné problémy firmy v ČR mají vůli a zájem o to zlepšovat a zefektivňovat své provozy a mimo jiné se také zasadit o co největší energetickou úspornost. Už jen proto by jim měl stát vyjít vstříc a pomoci jim co nejvíce.

Pevně věřím, že výsledky tohoto průzkumu pro vás budou užitečné, protože nabízí skutečně ucelený aktuální pohled na situaci mikrofirem.

Vladimír Dlouhý
prezident Hospodářské komory ČR

Část I: Úvod

Kontext a odůvodnění barometru

Malé podniky jsou krásné. Představují neviditelnou nit, která drží pohromadě hospodářství a lidskou společnost. Když se daří malým firmám, daří se i komunitám, v nichž žijeme a pracujeme. Tato zásada je stejně platná v ČR jako kdekoliv jinde na světě. Z každých 20 českých firem patří bezmála 19 do kategorie mikro a malých podniků (MSE).[1] Malé podniky zaměstnávají téměř polovinu všech zaměstnanců v ČR.[2,3]

Ale i přes to, jak důležité pro naše životy a živobytí MSE jsou, zůstávají tyto podniky velice zranitelné. Obvykle jsou mezi prvními, na které dopadá tíha hospodářských výkyvů. Jsou také nejhůře vybavené k tomu, aby se přizpůsobovaly rychlým změnám prostředí, jimž jsou vystaveny, ať už se jedná o změny ve způsobu, jakým spotřebitelé utrácejí své peníze vlivem působení technologických gigantů, nebo o dopady celosvětové pandemie, která pravidelným zákazníkům znemožní přijít do obchodu.

České malé podniky mají tvrdý chleba

Provozovat v Česku MSE je z mnoha důvodů značně obtížné (leckdo by řekl obdivuhodné). Ačkoliv si v roce 2020 držela ČR poměrně vysoké místo (41. ze 190 hodnocených) v žebříčku „snadnosti podnikání" podle Světové banky[4], je ve srovnání s ostatními ekonomikami OECD až 27. z 35. Velmi nízko se ČR pohybuje ve srovnání snadnosti zahájení podnikání (134. ze 190), vyřizování stavebního povolení (157. ze 190) a vymahatelnosti smluv (103. ze 190).[5] Odhaduje se, že v loňském roce strávily malé firmy v průměru celých 34 pracovních dní jen řešením administrativních záležitostí.[5]

Rozdíl v platech mezi pohlavími je v ČR vyšší než v mnoha jiných zemích (tomuto tématu se zpráva věnuje samostatně na jiném místě). [6] A ačkoliv si malé podniky v ČR nevedou špatně, pokud jde o e-commerce, stále ještě v digitální transformaci zaostávají za srovnatelnými firmami v jiných zemích OECD – především ve využívání sociálních sítí, umělé inteligence a velkých dat (big data).[7]

Značné části českého hospodářství dominují větší firmy. Mezi středně velkými firmami je zhruba 75 procent vývozců, avšak mezi mikro podniky je to méně než jedno procento.[8] A to je navíc nejméně ze srovnatelných zemí. Na velké firmy připadá také největší podíl výzkumu a vývoje (R&D): jen 35 procent malých podniků do R&D investuje ve srovnání se 77 procenty velkých firem.[9]

A pak je tu ještě COVID-19, který neušetřil žádnou ekonomiku ani společnost. Podle průzkumu agentury IPSOS z roku 2021 dopadla pandemie negativně na dvě ze tří českých SME (nejčastěji poklesem množství objednávek nebo nutností přerušit či omezit činnost).[10]

[1] Procentní podíly jsou přibližné a odvozené ze dvou zdrojů – ze zprávy AMSP ČR o počtu malých a středních podniků v ČR v roce 2020 a ze zprávy Evropské komise poskytující přehled o českých SME a jejich výkonnosti v období 2021/2022. V roce 2020 bylo v ČR registrováno 279 074 malých a středních podniků, z nichž 267 917 byly mikro a malé podniky (tj. 96 procent). Tento údaj nezahrnuje OSVČ. Evropská komise k červnu 2022 uvádí v ČR 1 577 velkých podniků, což znamená přibližný celkový počet firem 280 651, z nichž 95,4 procenta jsou MSE.
[2] Statista, 2022.
[3] Světová banka, zaměstnanci v ČR.
[4] https://data.worldbank.org/indicator/IC.BUS.EASE.XQ.
[5] Na základě délky pracovního dne 8 hodin a údajů z Indexu byrokracie 2021, který odhadoval, že firmy strávily administrativou v průměru 272 hodin. Jedná se o nárůst o 49 hodin oproti předchozímu roku. Doing Business, 2020.
[6] Global Gender Gap Report, 2022.
[7] Digital Economy and Society Index (DESI), 2022.
[8] OECD 2018b SBA Fact Sheet.
[9] Eurostat CIS, 2014.
[10] IPSOS Study.

Pomoc (alespoň nějaká) je nablízku

Možná právě kvůli existenci všech výše zmíněných komplikací existuje v ČR národní politika podpory malého a středního podnikání: Strategie podpory malých a středních podniků v ČR pro roky 2021–2027.[11] Tento program si klade za cíl podporovat rozvoj následujících klíčových oblastí: prostředí pro podnikání, přístup k financování, přístup na trhy, podpora zaměstnanosti, dovednosti a vzdělání, výzkum, vývoj a inovace, digitalizace, nízkouhlíkové hospodářství a účelné využívání zdrojů. Stojí však za to připomenout (a pozorný čtenář si nepochybně povšiml), že samostatní podnikatelé a mikro podniky podle všeho opět zůstali stranou pozornosti této vládní politiky.

Co se týče soukromého sektoru obecně, existuje mezi českými bankami ochota malým podnikům půjčovat. Podíl zamítnutých žádostí o úvěr je třetí nejnižší v EU.[12] Na druhou stranu ale dostupnost rizikového financování, „raketového paliva" inovací a technologických startupů, ještě stále pokulhává. Podíl dostupného rizikového kapitálu v ČR v procentním vyjádření k HDP je mezi srovnatelnými zeměmi nejnižší.[13]

Příležitost naslouchat

Ze všech těchto důvodů potřebují MSE zvláštní pozornost. A právě to je cílem tohoto barometru; naslouchat jejich potřebám, porozumět jejich ambicím a obavám a poznat jejich možnosti i hrozby co se týče odolnosti a prosperity.[14]

Chceme se dozvědět, kdo jsou, jak si stojí, čemu čelí a co očekávají v budoucnosti. Doufáme, že získané údaje poskytnou aktuální pohled na vyhlídky této důležité součásti českého hospodářství a poslouží firmám, veřejnému sektoru i občanské společnosti přispívat k prosperitě mikro a malých podniků.

[11] Strategie podpory malých a středních podniků v ČR v letech 2021–2027.
[12] Czechia Assessment of the SME Policy Mix, 2019.
[13] ČR obsadila 24. místo z 27 v žebříčku přístupu SME k financování sestaveného Evropským investičním fondem, 2020 EIF SME Access to Finance Index. Podle žebříčku měly podniky v ČR přístup k rizikovému financování pouze ve výši 0,01 % HDP, což bylo nejméně v zemích EU.
[14] Stojí za to zmínit, že se nejedná o záležitost, která by se omezovala jen na ČR. Mikro a malé podniky jsou běžně přehlížené ve většině zemí. Neexistuje dostatek mezinárodně srovnatelných informací o digitalizaci mikro podniků. Podniky do 10 zaměstnanců se nezahrnují do průzkumů využívání ICT ve firmách zpracovávaných pro OECD ani Eurostat. Přitom ve většině zemí OECD připadá na mikro podniky 90 % podnikatelské populace.

Devět věcí, které jsme se dozvěděli o českých mikro a malých firmách

Nejprve si shrňme hlavní zjištění.

01. Výkonnost českých MSE se různí.

I když dva z pěti podniků vykázaly za posledních 12 měsíců nárůst příjmů, třetina vykázala pokles. Počet MSE, které uvádějí horší možnosti finančního plánování, je zhruba stejný jako počet podniků, které v tomto ohledu vidí zlepšení. A obdobně polovina podniků uvádí, že jsou vystaveny větším tlakům než dřív. MSE, které uvádějí horší obchodní výsledky, vedou s větší pravděpodobností ženy nebo starší podnikatelé.

02. České MSE vykazují nadprůměrnou schopnost vyrovnat se s hospodářskými propady.

Jen pětina zkoumaných MSE by považovala za „obtížné" pokrýt nenadálé výdaje ve výši 51 000 Kč (částka odpovídající jedné dvacetině HDP v přepočtu na obyvatele). Podle obdobných údajů Findexu totéž platí pro o něco více než jednu třetinu obyvatel ČR obecně.[15] Téměř tři z pěti podniků uvedly jako zdroj financí na nenadálé výdaje vlastní úspory.

03. MSE současně zmiňují obtížnou dostupnost financování.

Téměř pětina kontaktovaných MSE uvedla, že v posledních 12 měsících využily úvěr nebo půjčku. Využívaly je především jako zdroj provozního kapitálu (51 %), k rozšíření činnosti (29 %) a k investicím (23 %). Ovšem využívání dluhových nástrojů je v současnosti výrazně nižší, než jaká je skutečná poptávka. Téměř dvě třetiny MSE (64 %) odpověděly kladně na dotaz, zda by si vzaly úvěr na pokrytí provozních potřeb nebo rozšíření činnosti.

04. Na velikosti záleží. Mikro podniky, a ještě více samostatní podnikatelé, jsou v nevýhodě.[16]

Ze všech tří zkoumaných skupin vykazují malé podniky lepší výsledky ve všech měřítcích výkonnosti, kterými jsme se zabývali, v porovnání s mikro podniky a samostatnými podnikateli. Podniky v kategorii malých jsou také obvykle na technologicky vyspělejší úrovni a je u nich vyšší pravděpodobnost, že moderní technologie budou považovat za zásadní pro budoucí úspěch.

05. Na pohlaví také záleží. Podniky vedené ženami se jeví být v nevýhodě. [17]

Ve srovnání s firmami vedenými muži vykazovaly v posledních 12 měsících ženami vedené podniky slabší výsledky. Naše zjištění ukazují, že podnikatelky mají nižší finanční odolnost, horší přístup k digitálním platebním službám i úvěrům a nižší důvěru ve vlastní schopnost účelně využívat moderní technologie. K tomuto stavu s největší pravděpodobností přispívají strukturální překážky, jako je nedostatečná předchozí zkušenost ve využívání technologií, které se kombinují s potřebou zvládat i péči o domácnost a rodinu. Podnikatelky vyjadřují přesvědčení, že k tomu, aby zlepšily výkonnost svých podniků, je nutné zlepšit možnosti vzdělávání v oblasti financí, managementu, digitálních dovedností i samotný přístup k technologiím.

06. Existují rozdíly v přístupu k podpůrným službám určeným podnikům.[18]

Ve srovnání s většími podniky zahrnutými do našeho průzkumu se projevil výrazný rozdíl v přístupu k dostupné podpoře u firem vedených samostatnými podnikateli, mikro podniků, firem vedených ženami a déle fungujících firem. Zhruba dvě třetiny (65 %) samostatných podnikatelů uvedly, že nemají přístup k žádné podpoře, zatímco u malých podniků (11–49 zaměstnanců) byla jen zhruba pětina (21 %) se stejným problémem. Takový rozdíl staví samostatné podnikatele do jasně nevýhodné situace zejména za krizových situací.

07. Dnešní komplikace mohou být katalyzátorem technologických změn.

Možným pozitivním přínosem současných problémů je, že povedou k většímu uplatnění moderních technologií. Na dotaz, jak se vyrovnávají s aktuálními problémy, odpovídaly dotazované MSE nejčastěji, že nasazováním moderních technologií. Téměř tři z pěti podniků uvedly, že uplatnění moderních technologií považují za zásadní pro budoucí úspěšnost v podnikání.

[15] https://www.worldbank.org/en/publication/globalfindex/Data.
[16] Tato zpráva pracuje s následujícími definicemi: samostatný podnikatel (podnik bez zaměstnanců); mikro podnik (1 až 10 zaměstnanců); malý podnik: (11 až 49 zaměstnanců).
[17] Termínem „podnik vedený ženou" se míní podnik, který žena řídí nebo vede ve smyslu rozhodování, managementu apod.
[18] Formou dotazů s možností odpovědi ano/ne jsme se ptali firem, jaké podpůrné služby za posledních 12 měsíců využily. Zkoumané možnosti byly: finanční/úvěrová podpora, vzdělávání nebo služby podpory v podnikání, nové technologie, podpůrné skupiny/sítě a podpora prostřednictvím inkubátorů.

08. Překážkami výraznější digitalizace jsou náklady a vliv předchozích zkušeností.

Není překvapením, že překážkou většího uplatnění moderních technologií je pocit, že jsou příliš nákladné. Zároveň se zdá, že akcelerátorem uplatnění moderních technologií je předchozí zkušenost s jejich využitím. Firmy, které věří, že nasazení moderních technologií je zásadní pro další rozvoj, mají ve většině případů přechozí zkušenost s jejich využitím a předpokládají, že jim jejich nasazení zajistí v dalších 12 měsících zlepšení výsledků.

09. Přes řadu potíží si české MSE vesměs zachovávají optimismus.

Necelá třetina dotazovaných firem očekávala v příštích 12 měsících mírný růst a více než polovina předpokládala, že se udrží na svém. Takovýto optimismus je častý zejména mezi menšími a mladšími firmami (< 6 let) a firmami vedenými mladšími majiteli. MSE předpokládají, že největší komplikace v nadcházejících 12 měsících budou makroekonomického původu, jako je inflace nebo energetická krize, a až po nich budou následovat potíže s udržením odběratelů a zajištěním růstu.

Data v této zprávě

Jakých MSE jsme se dotazovali? Tato zpráva si klade za cíl postihnout situaci mikro a malých podniků v ČR. Údaje v této zprávě pocházejí z dotazování majitelů těchto firem, vrcholových výkonných manažerů, ředitelů nebo manažerů 833 podniků kategorie samostatný podnikatel, mikro nebo malý podnik. Sběr dat proběhl od srpna do září 2022. Dotazované firmy pokrývaly širokou paletu lokalit, oborů podnikání, velikostí, doby existence a věku i pohlaví majitelů.

Dotazované firmy pocházely nejčastěji z Prahy (29 %), Jihomoravského (12 %) a Moravskoslezského kraje (11 %). Tři pětiny z nich (59 %) měly ve vedení muže, téměř třetina (30 %) ženy a zbytek (11 %) muže a ženy společně. Mezi respondenty bylo 41 % samostatných podnikatelů (bez zaměstnanců), 40 % byly mikro podniky (1–10 zaměstnanců) a 19 % byly malé podniky (11–49 zaměstnanců). Viz obr. 1, 2 a 3.

Vzorek dotazovaných firem je rozdělen přibližně po třetinách podle stáří mezi podniky činné 6 let nebo méně (38 %), 7 až 15 let (30 %) a 16 a více let (32 %). Nečastějšími obory podnikání jsou služby (poradenství, ICT), velko-/maloobchod, stavebnictví, instalatérství nebo truhlářství/tesařství a výroba. Téměř polovina (48 %) majitelů byla ve věku mezi 18 a 44 lety, přičemž zbytek (52 %) byl ve věku 45 let a více. Viz obr. 4, 5 a 6.

Použité metody: představitelům MSE jsme předkládali standardizovaný soubor 45 otázek. Průzkum probíhal online prostřednictvím elektronické pošty a v češtině. Respondenti byli vybráni ze souboru, v němž všichni měli přístup k počítači nebo jinému digitálnímu zařízení, které jim umožňovalo účast v průzkumu. U každého respondenta proběhla kontrola, zda se jedná o osobu v manažerské pozici nebo vyšší. Do studie nebyly zahrnuty podniky o 50 a více zaměstnancích.

Obr. 2: Rozdělení podle pohlaví
O: Kdo váš podnik řídí? (n = 833)

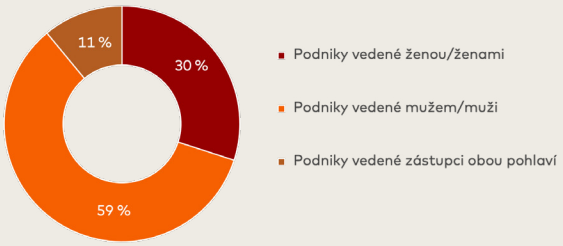

Obr. 3: Velikost podniku
O: Nepočítaje vás, kolik zaměstnanců má v současnosti váš podnik? (n = 833)

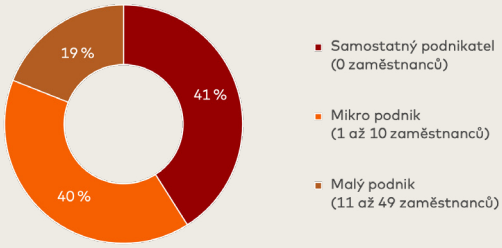

Obr. 1: Sídlo podniku
O: Můžete uvést, kde váš podnik sídlí? (n = 833)

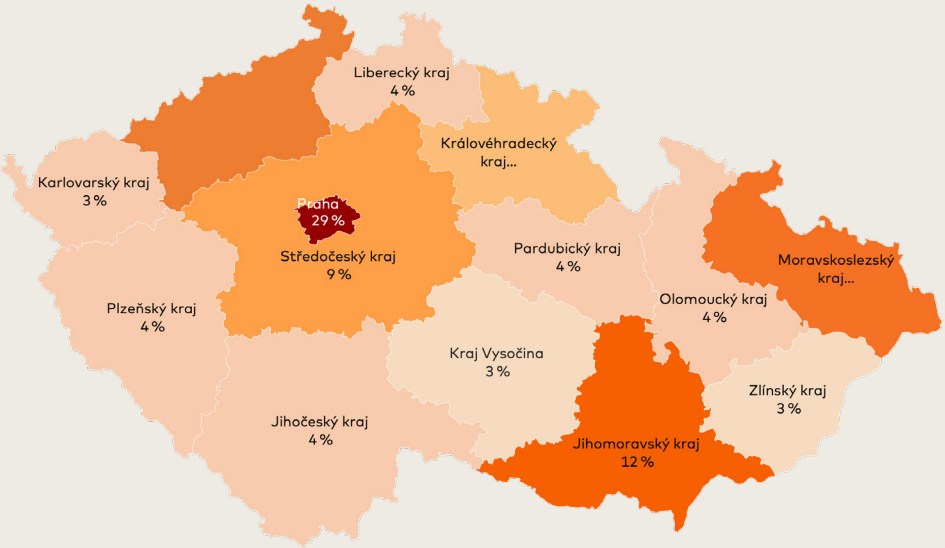

Obr. 4: Doba činnosti podniku
O: Kolik let je váš podnik v provozu? (n = 827)

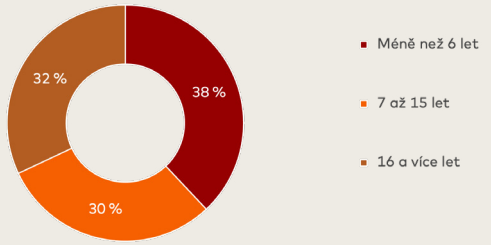

Obr. 5: Sektor
O: Dokážete popsat obor vašeho podnikání?
(všechny, v nichž váš podnik působí) (n = 833)

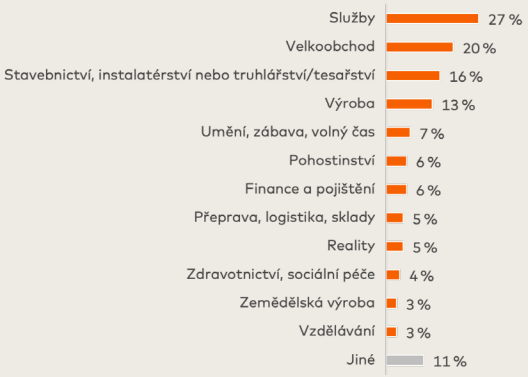

Obr. 6: Věk majitele
O: Jste ochotni uvést věk majitele firmy? (n = 821)

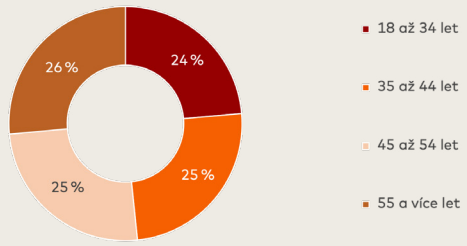

Na co jsme se ptali:

Dotazy v průzkumu se týkaly:

- Podnikatelského profilu
- Podnikatelského výhledu – minulosti i budoucnosti
- Přístupu k úvěrovým nástrojům a podpůrným službám a hlavním zdrojům podpory
- Finanční odolnosti a úspor
- Potíží a potřebné podpory
- Digitální perspektivy

Přepis průzkumu je k dispozici v příloze.

Reprezentativnost: Je potřeba si uvědomit, že rozložení použitého vzorku se liší od rozložení MSE v české populaci obecně. V ní jsou téměř čtyři pětiny (78 %) samostatných podnikatelů, 19 % mikro podniků a jen 3 % malých podniků.[19] Jednalo se o záměrné rozhodnutí s cílem získat informace od statisticky významného vzorku firem ve všech třech kategoriích MSE. Abychom věrně popsali, co jsme zjistili, nejsou získaná data nijak upravována (váženým průměrem). Proto je třeba mít na paměti, že vůči celkovému stavu MSE v ČR jsou data mírně zkreslena ve prospěch názorů reprezentovaných většími podniky (11 až 49 zaměstnanců). Přesto máme za to, že toto zkreslení nemá na hlavní zjištění této studie významný dopad.

Další doplňující zdroje dat: Kde mohla širší datová základna přispět k přesnějšímu obrazu situace podniků kategorie MSE, sáhli jsme po dostupných druhotných zdrojích. Hlavním zdrojem dat byly údaje OECD o MSME, údaje Evropské komise k SBA, průzkumy agentury Eurostat a Index digitální ekonomiky a společnosti (DESI).

[19] https://www.czso.cz/csu/czso/open-data.

Část 2: Zjištění studie podrobně

Nyní je jasný celkový obrázek i hlavní zjištění a je čas věnovat se i podrobnostem. V této části půjde zpráva více do hloubky a zaměří se na hledání souvislostí s cílem získat detailnější ponaučení ohledně každodenních zkušeností samostatných podnikatelů a majitelů mikro a malých podniků. Ne všechna zjištění jsou ryze pozitivní, ale i tak je toho dost, co se můžeme dozvědět a co lze obdivovat na odolnosti a síle českých MSE. To je zvláště patrné na pozitivním výhledu do budoucna i na příbězích tří podnikatelů uvedených v případových studiích.

> *Firma roste, protože věnujeme velké úsilí jejímu rozvoji i rozvoji našich zaměstnanců. Dáváme tomu 100 % a snažíme se vyrábět prvotřídní materiály.*
>
> **Muž, 45–54 let, malý podnik, výroba**

> *V současné chvíli rozšiřování nechystáme. Nejprve se musíme vrátit na příjmy před pandemií, pak si potřebujeme vytvořit finanční rezervy, a teprve potom můžeme začít uvažovat o dalším rozšiřování.*
>
> **Muž, 25–34 let, malý podnik, přeprava**

2.1 Současná situace mikro a malých podnikatelů v Česku

„Bez práce nejsou koláče." (české přísloví)

Abychom získali dobrou představu o aktuálním stavu podnikání, ptali jsme se nejprve na základní údaje o stavu podniků v posledních 12 měsících: příjmy, úspory, úroveň zátěže či přístup k financování.

2022: Kondice a finanční odolnost podniků

Úvodem je třeba říct, že kondice podniků, jejichž zástupce jsme zpovídali, se různí. Jak se hospodářství země vzpamatovává z pandemie onemocnění COVID-19, uvádějí dvě pětiny podniků, že se za posledních 12 měsíců jejich příjmy zvýšily. A z těch, které růst pozorují, plná čtvrtina vykazuje významný růst.

Naproti tomu třetina firem vykazuje pokles příjmů, přičemž negativní výhled je daleko častější v případě firem vedených ženami (viz část zaměřená na rozdíly mezi pohlavími), staršími podnikateli a samostatnými podnikateli. Výhled je zvlášť temný u těch, co svou firmu provozují sami: mezi samostatnými podnikateli, kteří uvedli nárůst příjmů (27 %), a malými podniky ve stejné situaci (52 %) je propast plných 24 procentních bodů. Viz obr. 7.

Obr. 7: Změny příjmů
O: Změnily se za posledních 12 měsíců vaše příjmy z podnikání? (n = 832)

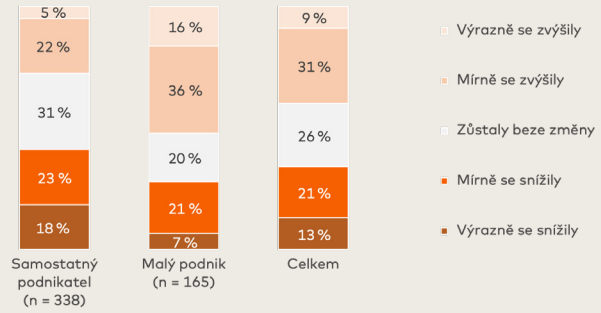

Není tedy divu, že finanční odolnost mezi námi kontaktovanými firmami za poslední rok poklesla. Dvě pětiny firem zaznamenaly pokles úspor. Nejčastěji k tomu došlo v případě samostatných podnikatelů a firem vedených ženami. Každý třetí podnik kategorie MSE navíc svou schopnost finančního plánování považuje za zhoršenou. Viz obr. 8 a 9.

[20] www.worldbank.org/en/publication/globalfindex/Data.

Obr. 8: Změna úspor
O: Změnil se za posledních 12 měsíců objem úspor vašeho podniku? (n = 820)

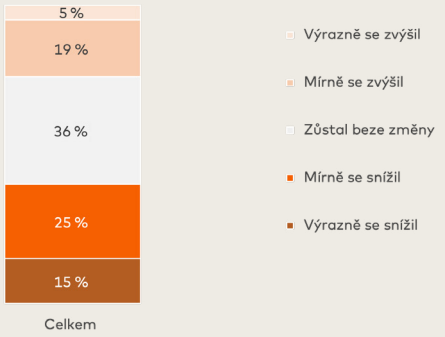

Obr. 9: Změna schopnosti finančního plánování
O: Změnila se za posledních 12 měsíců vaše schopnost finančního plánování? (n = 819)

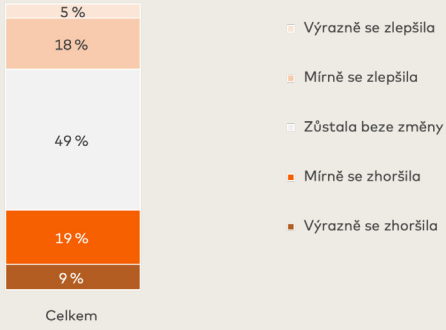

I přesto však ve srovnání s českou populací vykazují námi oslovení podnikatelé nadprůměrnou schopnost vyrovnat se s hospodářským propadem. Jen zhruba pětina (17 %) podniků uvedla, že by měla potíže pokrýt nenadálý výdaj ve výši 51 000 Kč (částka odpovídající jedné dvacetině HDP v přepočtu na obyvatele). Výzkum Findexu Světové banky uvádí, že v dospělé populaci ČR obecně by tento problém mělo až 33 % osob.[20] Téměř tři pětiny (57 %) podniků, které uvedly, že by hospodářský propad zvládly, by sáhly do úspor. Viz obr. 10.

Obr. 10: Schopnost pokrýt nenadálé výdaje
O: Jak snadné by pro vás bylo potřebnou částku (Kč 51 000) získat? (n = 800)

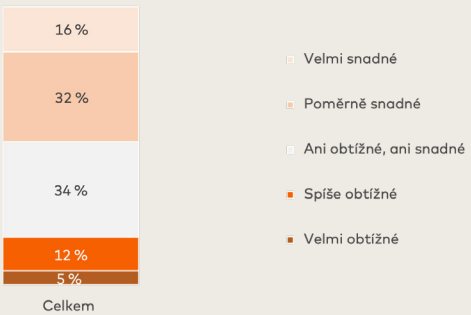

Úspory a odolnost obecně byly obzvlášť důležité pro významnou část dotazovaných firem. Více než polovina (53 %) uvedla, že se v době, kdy netvořila zisk, spoléhala na úspory. Ovšem i mezi ziskovými podniky se našlo dost takových, které své úspory využívaly (39 %). Viz obr. 11.

Obr. 11: Úspory vs. ziskovost
O: Jak se za posledních 12 měsíců změnily úspory vašeho podniku? (n = 820)

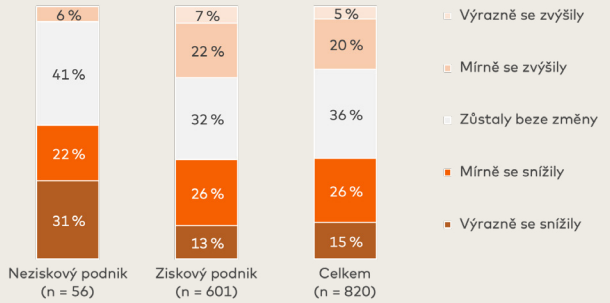

S takovou variabilitou situací, v nichž se firmy nacházejí, není překvapením, že celá polovina uvedla, že se jejich úroveň zátěže v posledních 12 měsících zvýšila. Viz obr. 12. Rostoucí zátěž se však neomezovala jen na firmy v nejzávažnějších finančních potížích. I 17 % ziskových firem uvedlo, že se míra tlaku, kterému jsou vystaveny, v letošním roce zvýšila. Existují však i rozdíly mezi generacemi, kdy mladší majitelé firem uvádějí nižší míru starostí a větší optimismus do budoucna (viz oddíl o budoucích očekáváních níže). Pozitivnější zprávou je, že více než dvě pětiny firem očekávají, že se jejich příjmy v budoucnu ještě zvýší (více v oddílu o podnikatelském výhledu). Viz obr. 13. V průměru dotazovaní předpokládali růst příjmů o 17 %, přičemž mladší majitelé firem (18 až 34 let) byli v tomto ohledu optimističtější (19 %) než starší ročníky (55 a více let) (14 %).

Obr. 12: Změna tlaku na finance
O: Jak se za posledních 12 měsíců změnila úroveň tlaku na finance podniku? (n = 818)

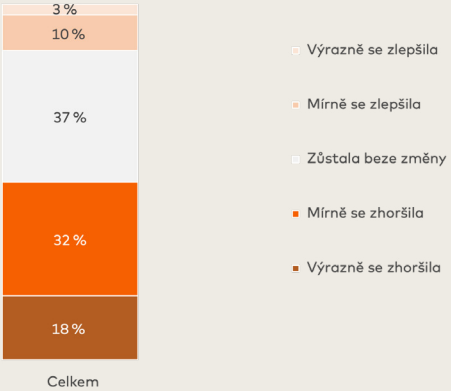

Obr. 13: Budoucí příjmy
O: Očekáváte, že se vaše příjmy v následujícím roce zvýší, sníží, nebo zůstanou beze změny? (n = 741)

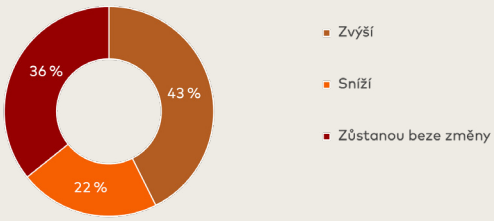

Kvůli válce na Ukrajině a uvaleným sankcím jsou vstupní materiály výrazně dražší. Vedle toho stoupá i cena energií a zvyšují se zálohové platby. Pro inflaci lidé přicházejí o úspory a nechtějí utrácet za zbytné věci.

Muž, 35–44 let, samostatný podnikatel, stavebnictví, instalatérství nebo truhlářství/tesařství

Přístup k financování

Úvěrové nástroje jsou často živou vodou podnikání (bez ohledu na velikost podniku). Umožňují investice i krátkodobé řízení hotovosti (zejména v době ekonomického poklesu). Téměř pětina (18 %) dotazovaných MSE uvedla, že v posledních 12 měsících úvěrový nástroj nebo půjčku využila. Pro srovnání, v eurozóně bylo v roce 2021 při získávání úvěru úspěšných 16 % SME, jak vyplynulo z průzkumu přístupu podniků k financování.[21] Viz obr. 14.

Obr. 14: Přístup k cizím zdrojům
O: Využil váš podnik v minulých 12 měsících úvěr nebo půjčku? (n = 818)

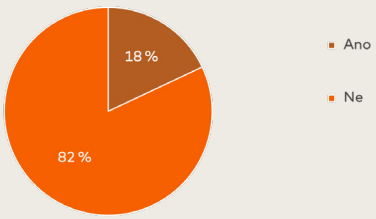

[21] https://www.ecb.europa.eu/stats/ecb_surveys/safe/html/ecb.safe202111~0380b0c0a2.en.html.

Stále je to však výrazně méně než téměř dvě třetiny podniků v kategorii MSE, které na dotaz, zda by si k financování svých podnikatelských potřeb nebo růstu vzaly úvěr, odpověděly kladně. Čtvrtina z nich uvedla výši zamýšleného úvěru mezi 500 000 Kč a 1 000 000 Kč. Plyne z toho, že existuje citelná mezera v možnostech financování MSE. Viz obr. 15.

Obr. 15: Požadavek na formální půjčku
O: Představte si, že byste zítra dostali nabídku od finanční instituce na půjčku, která by vám pomohla zajistit potřeby podnikání nebo jeho rozšíření. V jaké výši byste ji případně využili? (n =830)

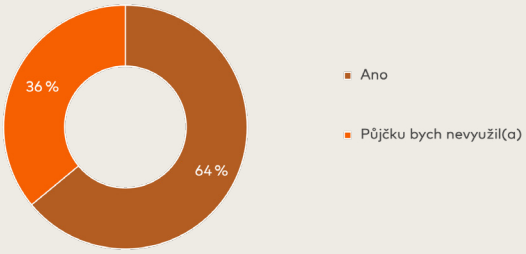

Získaná půjčka pocházela v 81 % případech od banky (či jiné formální finanční instituce) a v 16 % od rodiny, příbuzných nebo přátel. Hlavním důvodem zadlužení bylo posílení provozního kapitálu (51 %) následované rozšiřováním činnosti (29 %), investicemi (23 %) a splacením přechozího dluhu (5 %). Viz obr. 16 and 17.

Obr. 16: Zdroj úvěru/půjčky
Pro 18 % těch, kteří v posledním roce cizí zdroje využili
O: Odkud tento úvěr nebo půjčka pocházely?
(vyberte všechny pravdivé odpovědi) (n = 145)

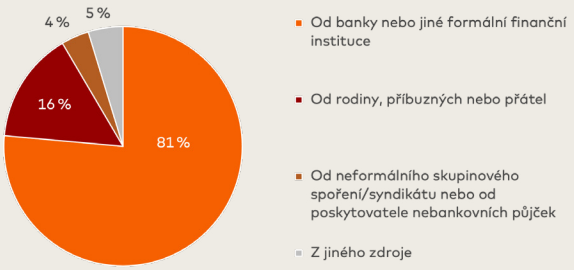

Obr. 17: Využití cizích zdrojů
Pro 18 % těch, kteří v posledním roce cizí zdroje využili
O: Můžete uvést účel úvěru nebo půjčky? (n = 145)

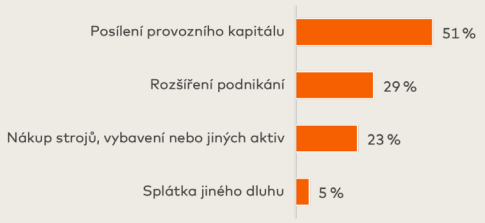

Rozdíl v přístupu k úvěrování mezi firmami různých velikostí je velmi výrazný. Z malých podniků (11–49 zaměstnanců) 36 % využilo úvěr nebo půjčku. Naproti tomu mezi mikro podniky (1–10 zaměstnanců) to ve sledovaném období bylo 19 %. Na cizí zdroje ovšem dosáhl ani ne každý desátý (8 %) samostatný podnikatel. Kromě toho existuje malý, ne však zanedbatelný rozdíl pěti procentních bodů mezi 20 % podniků vedených muži a 15 % podniků vedených ženami, které v posledních 12 měsících získaly úvěr nebo půjčku. Projevila se i vyšší pravděpodobnost, že na půjčky od přátel nebo příbuzných budou spoléhat spíše samostatní podnikatelé a podniky vedené ženami než mikro a malé podniky nebo podniky vedené muži. Viz obr. 18.

Důležitým zjištěním také bylo, že jen malý podíl (4 %) MSE uvedl, že není schopen zajistit si zdroje na splacení svých dluhů. Srovnatelný podíl pro ČR obecně uvádí i Findex.[22]

Obr. 18: Segmentovaná analýza využití cizích zdrojů
O: Využil váš podnik v posledním roce úvěr nebo půjčku? (n = 833)

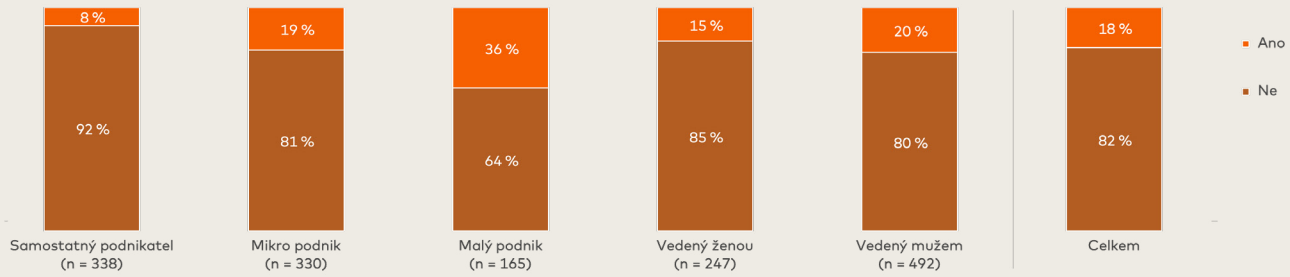

[22] https://www.worldbank.org/en/publication/globalfindex/Data.

2.2 Potíže a potřebná podpora

„Sytý hladovému nevěří." – (české přísloví)

Za této zjevně složité situace jsme se snažili specifikovat obtíže, s nimiž se MSE musejí vyrovnávat. Také jsme chtěli znát dostupné (a upřednostňované) zdroje podpory, poradenství a pomoci, které nejlépe vyhovují potřebám MSE v jejich úsilí o překonávání překážek.

Nejvýznamnější obtíže

Mezi největší problémy, které MSE v nadcházejících 12 měsících očekávají, patří ty makroekonomické, konkrétně inflace a energetická krize. Ve svém nejvyšším bodě dosahovala v roce 2022 inflace v ČR úrovně 17 %.[23] Rostoucí ceny energií[24] jsou problémem i nadále. Mezi další zmiňované komplikace patřilo získávání nových odběratelů a udržení těch stávajících.

Pravděpodobnost, že padne zmínka o makroekonomických faktorech, byla vyšší u malých podniků. Samostatní podnikatelé a podniky vedené ženami častěji jako své problémy uváděli získání nových odběratelů, udržení těch stávajících a udržení firmy v chodu. Jen 6 % dotazovaných MSE uvedlo, že se nepotýkají se žádnými problémy.

Nalézání úspor, můžeme dosáhnout až 30% úspor energií. Šesti až desetinásobný nárůst cen energií vůbec nikdo neřeší.

Podnik vedený mužem, 55–64 let, malý podnik (11 až 49 zaměstnanců), výroba

Přátelé vypomohou (občas)

Naštěstí není pomoc daleko. Tři čtvrtiny firem uvedly, že byly schopné získat potřebnou podporu. Jen čtvrtina se musela spolehnout výhradně na vlastní síly. Zdroje podpory byly rozdělené poměrně rovnoměrně mezi neformální zdroje, jako jsou přátelé nebo rodina (28 %), a formálnější zdroje podpory, jako jsou státní podpora (25 %) a soukromý sektor (22 %). Viz obr. 19.

Upřednostňované (nebo prostě dostupné) zdroje se liší podle pohlaví podnikatele, velikosti podniku a dalších faktorů, jako jsou stáří firmy nebo věk majitele. Pro malé podniky (11–49 zaměstnanců) je hlavním zdrojem poradenství ze strany veřejných institucí a totéž platí pro firmy vedené muži. Přátelé či rodina nebo sociální sítě jsou i častějším cílem pro samostatné podnikatele, firmy vedené ženami a mladé firmy. Podniky vedené ženami se na přátele nebo rodinu obracejí o 10 % častěji než firmy vedené muži. Firmy vedené ženami také daleko častěji než firmy vedené muži využívají online zdroje, jako jsou sociální sítě nebo online kurzy a školení. Viz obr. 20.

Obr. 19: Zdroje podpory
O: Pokud ve svém podnikání narazíte na obtíže, kde budete hledat podporu? (vyberte všechny pravdivé odpovědi) (n = 833)

Obr. 20: Zdroje podpory dle pohlaví
O: Pokud ve svém podnikání narazíte na obtíže, kde budete hledat podporu? (vyberte všechny pravdivé odpovědi) (n = 741)

	Podniky vedené ženou (n = 212)	Podniky vedené mužem (n = 439)
Státní správa	20 %	28 %
Přátelé nebo rodina	35 %	25 %
Soukromý sektor	17 %	24 %
Ostatní majitelé firem	17 %	15 %
Oborové asociace	11 %	14 %
Online kurzy/školení	23 %	11 %
Prezenční kurzy/školení	12 %	7 %
Sociální sítě	18 %	7 %
Tisk	2 %	3 %
Občanská společnost	3 %	3 %
Jiné zdroje, prosím uveďte	3 %	2 %
Nevím, kde hledat podporu	15 %	13 %
Nebudu hledat podporu	10 %	13 %

Energie, inflace a celosvětový hospodářský i politický vývoj.

Muž, 35–44 let, samostatný podnikatel, finance a pojištění

[23] https://tradingeconomics.com/czech-republic/inflation-cpi.
[24] https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-09-03/thousands-of-czechs-protest-in-central-prague-over-energy-crisis.

Nerovnost v přístupu k podpoře je zásadnějším a výraznějším problémem v případě samostatných podnikatelů, mikro podniků, firem vedených ženami a starších firem. V případě samostatných podnikatelů je podpora obzvláště slabá. Částečně to lze vysvětlit spíše nedostatečným povědomím než reálnou nedostupností. Mezi těmi, kdo neznají dostupné možnosti podpory nebo si jimi nejsou jisti, jsou nepoměrně více zastoupeni samostatní podnikatelé, déle fungující firmy a starší majitelé firem. Výsledek je v každém případě zneklidňující: 65 % samostatných podnikatelů uvedlo, že „nemá přístup k žádné formě podpory", přičemž u malých podniků (11–49 zaměstnanců), to bylo 21 %, což je rozdíl 44 procentních bodů. Samostatné podnikatele to jednoznačně staví do výrazně znevýhodněné pozice, a to zejména v krizových situacích. Viz obr. 21.

Obr. 21: Počet využitých služeb podpory podle velikosti podniku
O: Kolik druhů podpory váš podnik za posledních 12 měsíců využil? (n = 833)

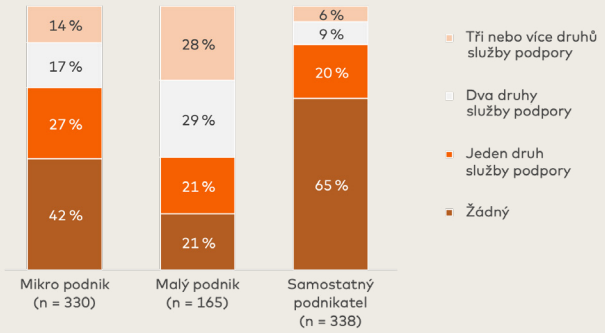

Přístup k různým formám podpory

Podle získaných údajů by však tato situace mohla mít i pozitivní dopad, pokud zapůsobí jako katalyzátor širšího nasazení moderních technologií. Nejčastěji uplatňovaným způsobem podpory totiž bylo právě nasazení technologií. Dalším důvodem k optimismu je skutečnost, že moderní technologie byly jako forma podpory uváděny nejčastěji (37 %), následované tradičnějšími formami, jako jsou školení (23 %), podpůrné skupiny (19 %) a financování (18 %). Viz obr. 22.

> *Návody srozumitelné i lidem bez znalostí informačních technologií, školení s kompetentními odborníky, nebo linky podpory s živým operátorem, kterého je možné se ptát na specifické otázky.*
>
> **Žena, 45–54 let, samostatný podnikatel, vzdělávání**

> *Jelikož jsem s technologiemi nemožná, nechci plýtvat čas na nové nástroje, které jsou zbytečně drahé a pro živnostníka i zbytečně „chytré".*
>
> **Žena, 35–44 let, samostatný podnikatel, účetnictví**

> *Finanční podpora a kvalitní školení v účelném využívání moderních technologií.*
>
> **Žena, 35–44 let,**
> **mikro podnik (1 až 10 zaměstnanců), finance a pojištění**

Obr. 22: Přístup k různým druhům podpory
O: Jaké druhy podpory váš podnik za posledních 12 měsíců využil? (vyberte všechny pravdivé odpovědi) (n = 804)

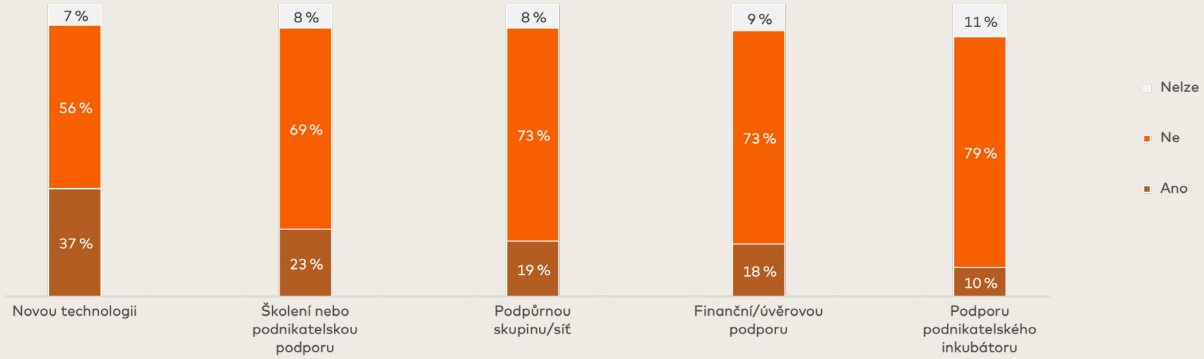

Karolina,
podnikatelka v oblasti
výroby vybavení pro lední hokej

PŘÍPADOVÁ STUDIE:
Opatrná optimistka

Karolína je 54letá žena z Prahy. V roce 2008 její tehdejší zaměstnavatel ukončil činnost, a tak se rozhodla začít podnikat. Její největší vášní je lední hokej, takže si pořídila firmu vyrábějící vybavení pro hokejisty.

Její firma má tři zaměstnance a Karolína musí zvládat několik funkcí současně, což je pro majitele malých podniků typické. Zajišťuje nákup, prodej, administrativu a občas i práci ve skladu. Během hokejové sezony její firma spolupracuje asi s 30 hokejovými týmy. Na podnikání ji nejvíce baví možnost podílet se na kompletní činnosti své firmy od nákupu po dodávky.

Pandemie pro její firmu znamenala značnou ránu, protože se veškerý sport prakticky zastavil. Firma mohla fungovat, ale neměla odbyt. Pro Karolínu na tom bylo nejtěžší vyrovnat se s tím, že tyto vnější faktory nemá nijak pod kontrolou. Aby firmu udržela, požádala o půjčku, ale doufá, že tento krok v dohledné době nebude muset opakovat.

V poslední době se firmě daří o poznání lépe. Ačkoliv ještě nedosahuje růstu, vše je daleko stabilnější než za pandemických omezení. V nadcházejícím období Karolína očekává potíže v důsledku vysokých cen energií. Má za to, že situace bude mít dopad na hokejové týmy, kterým se zmenší rozpočty na nákup nového vybavení.

Karolína nemá valný zájem o nové technologie, jako jsou sociální sítě, software na správu vztahů s odběrateli (CRM) nebo elektronický obchod. Její firma ve výrobě používá několik starších textilních strojů. S pomocí počítače a telefonu zvládne veškerou činnost kolem prodeje, administrativy i dodávek.

2.3 Digitalizace a využívání moderních technologií

„Pečení holubi nelítají do pusy" – (české přísloví)

Index digitální ekonomiky a společnosti (DESI)[25], který hodnotí úroveň digitálního prostředí v členských zemích EU podle pěti kritérií (dostupnost připojení, lidský kapitál, využívání internetu, integrace digitálních technologií a digitalizace veřejných služeb), popisuje Českou republiku jako zemi s relativně pomalým přijímáním moderních technologií. V roce 2022 byla ČR v integraci digitálních technologií mezi 27 členskými zeměmi EU na 19. místě, což je pokles o čtyři pozice z 15. místa v roce 2021.[26]

Za této situace jsme se ptali firem, jak jsou na tom se zaváděním a využíváním moderních technologií, jak technologie vnímají a jaké vidí překážky jejich širšího uplatnění. Vyšlo najevo, že mnoho podniků v nasazení moderních technologií spatřuje značné možnosti.

Technologie jako klíč k budoucnosti

Téměř tři pětiny dotazovaných MSE nepochybují o tom, že využívání moderních technologií má pro jejich budoucí úspěch zásadní význam. Liší se ale v názorech na nejvhodnější způsob jejich nasazení. Více než tři z pěti majitelů firem uvedly, že v oblasti financí a prodeje je jejich uplatnění technologií dobré nebo velmi dobré. Na dalším místě byla oblast prodeje a marketingu. Za „velmi dobré" své nasazení moderních technologií považovaly častěji menší podniky a firmy vedené muži. Jen 40 % dotazovaných uvedlo stejné hodnocení pro užití technologií v oblasti personalistiky a náboru zaměstnanců. V poměrně dobrém souladu s výsledky průzkumu agenturou CEBR provedeného v roce 2021 ve Velké Británii jsou zjištění, že se firmy cítí nejsilnější ve využívání moderních technologií v oblasti financí a účetnictví.[27] Mezi dotazovanými považovalo své využívání technologií v této oblasti za dobré nebo velmi dobré 69 % respondentů. Na opačném konci stojí personalistika a nábor, kde stejné hodnocení uvedlo jen 32 % podniků. Viz obr. 23.

Ovšem stejně jako mnoho dalších parametrů popisovaných v této zprávě se i využívání moderních technologií a vztah k nim obecně liší podle pohlaví, velikosti firmy, doby existence firmy, předchozího přístupu k nim a stávající úrovně nasazení technologií ve firmě. Mladé firmy a podniky vedené muži častěji na dotaz, zda mají k moderním technologiím pozitivní vztah, kladnou odpověď. Naproti tomu firmy vedené ženami, mikro a malé podniky, starší firmy a starší majitelé firem daleko spíše odpovídali negativně. Viz obr. 24.

Podniky, kterým se v posledním roce dostalo podpory při nasazování moderních technologií nebo které očekávají v nadcházejících 12 měsících výrazný růst, uvádějí, že již mají silné technologické zázemí k dispozici. Zároveň vykazují vyšší míru důvěry v moderní technologie a daleko častěji vyjadřují přesvědčení, že uplatňování moderních technologií má pro ně zásadní význam. Zdá se, že zavádění jednodušších forem využívání moderních technologií a možnosti technologie si otestovat vede k posilování důvěry v ně a v jejich možnosti a přínosy. Dalším důsledkem je podpora digitalizace mezi mikro podniky i samostatnými podnikateli.

Obr. 23: Využití technologií podle funkce

O: Jak byste popsali úroveň využívání moderních technologií v následujících oblastech vašeho podnikání? (n = 798)

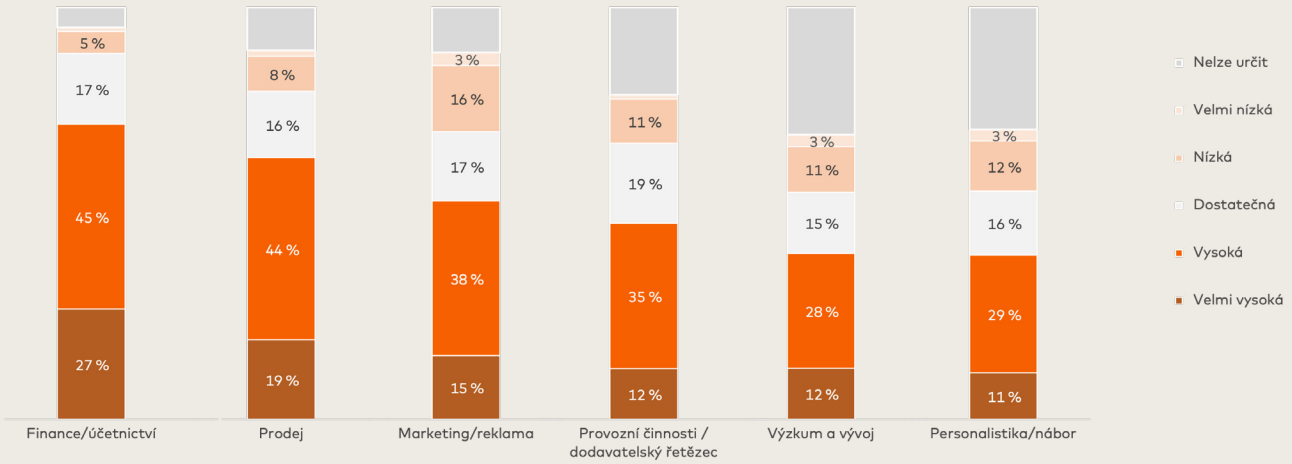

[25] DESI – https://ec.europa.eu/newsroom/dae/redirection/document/88698.

[26] Silné stránky ČR jsou v dostupnosti připojení (tj. rozvoj a kvalita infrastruktury vysokorychlostního připojení k internetu, a to včetně mobilních technologií 4G), a v integraci digitálních technologií (tj. využívání e-commerce a digitalizace s cílem zvýšit efektivitu obchodních činností). Slabými stránkami jsou úroveň základních a tím více pokročilých dovedností (např. podíl uživatelů internetu, dovednosti v ovládání a využívání ICT, podíl absolventů ve vědních, technických, technologických a matematických oborech (STEM) – viz níže), a úroveň digitalizace veřejných služeb (tj. digitální veřejná správa, eGovernment, elektronické zdravotnictví). Tento stav je zvláště neutěšený například ve srovnání se sousedním Rakouskem. Pohled na dynamiku vývoje vybraných ukazatelů digitalizace ukazuje, že ČR dosáhla zlepšení v počtu domácností s přístupem k vysokorychlostnímu internetu, počtu každodenních uživatelů internetu, podílu osob využívajících e-commerce a podílu populace, která s veřejnou správou komunikuje elektronicky, a to zejména v posledních deseti letech.

[27] Striving to Thrive: The state of play for UK micro and small businesses.

Obr. 24: Vztah k technologiím

O: Myslíte si, že využívání moderních technologií má pro budoucí úspěch vašeho podnikání zásadní význam? (n = 801)

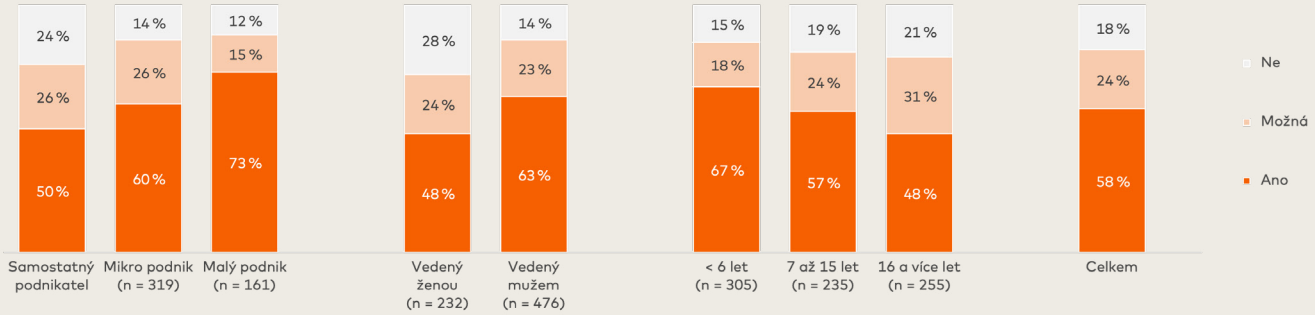

Technologie využívané v současnosti

Hlavními technologiemi využívanými českými firmami zahrnutými do průzkumu jsou systémy plánování podnikových zdrojů (ERP), sociální média a elektronická fakturace. Běžné je také využívání několika různých technologií: více než tři ze čtyř firem uvedly, že využívají tři nebo více druhů technologií.

Podniky vedené muži využívají v průměru tři nebo více druhů technologií, zatímco firmy vedené ženami dva nebo více. Druh využívaných technologií se lišil podle oboru podnikání. Big data nacházejí uplatnění především mezi podniky v oborech přepravy a zdravotnictví, zatímco cloudové služby jsou nejčastěji využívány v oborech financí a umění. Viz podrobnosti níže (první dvě místa podle technologie), obr. 25 a 26.

Obr. 25: Nejčastěji používané technologie

O: Prosím uveďte, jaké druhy moderních technologií váš podnik využívá. (vyberte všechny pravdivé odpovědi) (n = 792)

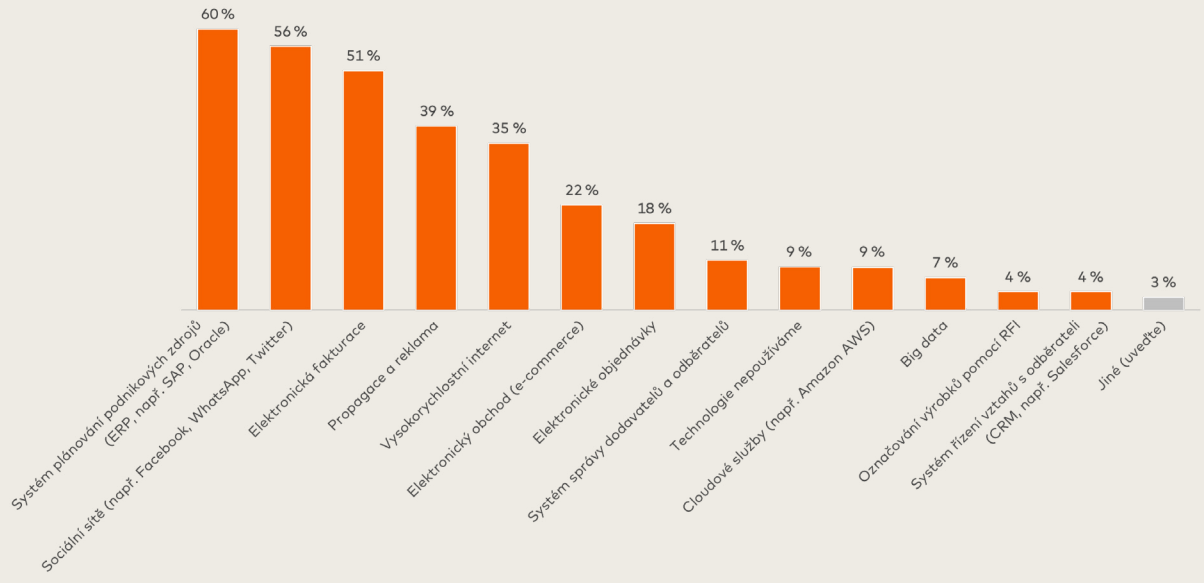

Obr. 26: Dva přední sektory dle použité technologie

Technologie	Sektor 1	Sektor 2
Big Data	Přeprava, logistika, sklady	Zdravotnictví, sociální péče
Cloudové služby	Finance a pojištění	Umění, zábava, volný čas
Elektronické objednávky	Umění, zábava, volný čas	Zdravotnictví, sociální péče
Elektronický obchod (e-commerce)	Velko-/maloobchod, výroba	Finance a pojištění
Elektronická fakturace	Služby (např. poradenství, ICT)	Stavebnictví, instalatérství nebo truhlářství/tesařství
Systém plánování podnikových zdrojů (ERP)	Umění, zábava, volný čas	Pohostinství
Vysokorychlostní internet	Finance a pojištění	Přeprava, logistika, sklady
Propagace a reklama	Velko-/maloobchod	Umění, zábava, volný čas
Sociální sítě	Umění, zábava, volný čas	Pohostinství
Systém správy dodavatelů	Přeprava, logistika, sklady	Reality

Mnoho podniků má zkušenosti s používáním různých druhů elektronických platebních systémů. Nejčastěji používaným způsobem příjmu plateb jsou bankovní převody.[28] Navíc zhruba každá šestá firma vedená podnikatelem ve věku 35 let nebo méně experimentuje s kryptoměnami. Pro nehotovostní platby však stále ještě existuje značný prostor k růstu: méně než dvě pětiny (38 %) MSE přijímá platby platebními kartami a jen pětina (20 %) přijímá platby digitálními platebními metodami.[29] Viz obr. 27.

Překážky širšímu nasazení technologií

Nedostatečná obeznámenost s technologiemi není jedinou překážkou jejich širšího uplatnění. Existují výrazné a takřka všeobecné obavy z nákladů spojených s nasazováním moderních technologií ve větší míře. K nákladům se ještě přidávají nejasnosti kolem skutečných přínosů a nejistota ohledně toho, jaké technologie zvolit. Některé podniky jsou přesvědčené, že jim technologie nemají co nabídnout: tento názor zastává čtvrtina samostatných podnikatelů a čtvrtina podniků, které svou činnost provozují dlouhou dobu (16 a více let). Viz obr. 28.

V opatrném přístupu k technickým inovacím nejsou české podniky rozhodně osamocené. Výše zmiňovaný průzkum uskutečněný v roce 2021 ve Velké Británii také zjistil, že hlavními překážkami nasazování moderních technologií byly časové a finanční náklady.[30] Další studie agentury CEBR z téhož roku[31] uváděla náklady na samotnou technologii a náklady na její zavedení jako nejčastěji zmiňované překážky zavádění nových technologií v britských firmách.

Dalšími zmiňovanými překážkami jsou obtíže při volbě správné technologie a nedostatek potřebných dovedností. Z dotazovaných firem 54 % „rozhodně nebo částečně souhlasilo" s následujícím tvrzením: „Chci využívat více digitálních nástrojů, ale nevím, které jsou pro můj podnik nejvhodnější." Nadto 42 % dotazovaných „rozhodně nebo částečně souhlasilo" s tvrzením: „Chci využívat více digitálních nástrojů, ale nemám k tomu potřebné dovednosti."

Obr. 27: Druhy plateb
O: Jaké druhy plateb váš podnik přijímá nebo používá? (vyberte všechny pravdivé odpovědi) (n = 830)

Obr. 28: Překážky nasazování technologií
O: Které z následujících možností považujete za nejvýznamnější překážky uplatnění moderních technologií ve vašem podnikání? Vyberte nejdůležitější tři (n = 833)

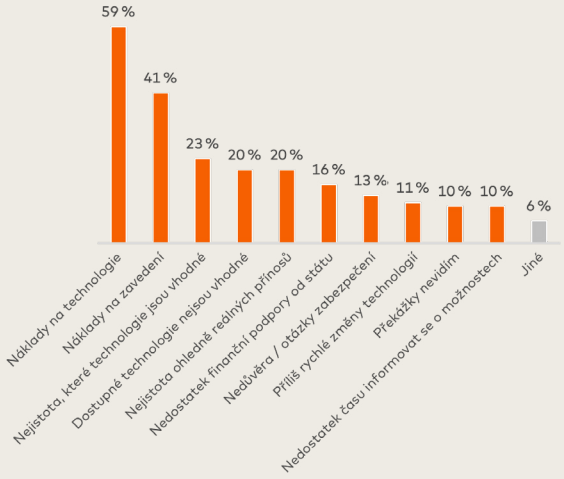

[28] V souladu se staršími daty, European Payments Council, 2017.
[29] Sem patří platby A2A, P2M apod.
[30] Skills for Success Report, 2021.
[31] Striving to Thrive : The state of play for UK micro and small businesses.

Víra ve vlastní technologické dovednosti a zdroje vzdělání

Pro ty, kdo se chtějí o možných přínosech technologií a digitalizace dozvědět více, jsou hlavními uváděnými zdroji informací soukromé vzdělávací firmy, online kurzy a veřejná správa. Opět se projevují odlišnosti v závislosti na velikosti podniku a pohlaví manažera. Malé podniky a muži vedené podniky se častěji obracejí na veřejné zdroje, soukromý sektor a profesní asociace. Samostatní podnikatelé a firmy vedené ženami se spíše obracejí na známé a příbuzné. V jejich případě je také častější, že nevyhledají podporu žádnou.

Naše zjištění odpovídají výsledkům studie britské agentury CEBR z roku 2021.[32] V českém výzkumu 86 % podniků uvedlo, že se cítí „velmi jistě" nebo „poměrně jistě" při používání moderních technologií ve srovnání s 91 % v britské studii. Viz obr. 29.

Obr. 29: Jistota v používání technologií
O: Jak jistě se cítíte při využívání moderních technologií ve svém podnikání? (n = 833)

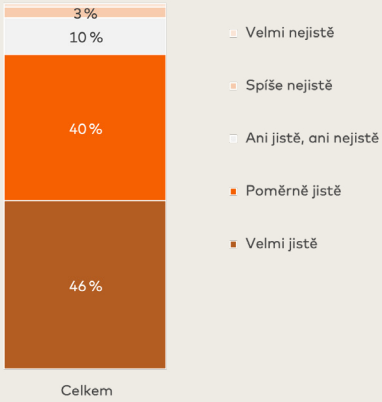

Potřeby do budoucna

Mezi hlavní technologie, které firmy uváděly jako důležité pro to, aby mohly růst rychleji, patří počítače, umělá inteligence a fotovoltaické panely. Malé podniky (11–49 zaměstnanců) a podniky vedené muži vykazovaly větší náklonnost k využívání umělé inteligence. Ženy se spíše přikláněly k zavedeným technologiím jako jsou tiskárny nebo kvalitnější wifi sítě. „Nic z uvedeného" nejčastěji zmiňovali samostatní podnikatelé.

Existuje poptávka po využití digitálních nástrojů a centralizované platformy jako pomůcek při hledání nejvhodnějších technologií pro firemní potřeby. Celých 64 % procent dotazovaných si přálo, aby existoval jeden centralizovaný nástroj, jenž by jim pomohl určit, které technologie jsou pro jejich potřeby nejvhodnější, a rovněž 64 % respondentů uvedlo, že by bylo užitečné moci se obrátit s žádostí o pomoc na jiné majitele firem.

Snadný přístup k potřebným školením považuje za nejvýznamnější způsob, jak se připravit na používání moderních technologií 68 % dotazovaných. Dalších 27 % má za to, že snadný přístup k technologiím a nástrojům by přispěl k jejich širšímu nasazení a uplatnění. V tomto ohledu se neprojevily rozdílnosti mezi pohlavími. Viz obr. 30.

Obr. 30: Podpora zavádění technologií
O: Pokud váš podnik potřebuje podporu při zavádění nových technologií, jak by měla vypadat? Otevřená otázka, kódována na 60 decibelů (n = 833)

> *Potřebuji mít velmi dobré povědomí o novinkách, musím poskytovat kvalitní služby, abych si udržela klienty a aby mé služby doporučovali dál. Musím se dostat klientům do podvědomí.*
>
> **Podnik vedený ženou, 55–64 let, samostatný podnikatel, služby (např. poradenství, ICT)**

> *Školení, abych tomu lépe rozuměla a měla lepší představu, jak zvolit správné technologie.*
>
> **Podnik vedený ženou, 25–34 let, samostatný podnikatel, výroba**

[32] Striving to Thrive: The state of play for UK micro and small businesses.

Adam, regionální manažer v personální agentuře

PŘÍPADOVÁ STUDIE: Technicky zdatný lovec talentů

Adamovi je 35 a žije v Pardubickém kraji s manželkou a dvěma dětmi. Během zaměstnání v personální agentuře dokončil bakalářské studium. Posledních 15 let strávil prací ve stejném oboru a nyní působí jako regionální manažer. Firma má 18 zaměstnanců a specializuje se na vyhledávání vhodných kandidátů na technické pozice a do středního a vrcholového managementu.

Adama baví navazovat kontakty s různými společnostmi a získávat informace o jednotlivých volných pozicích. Nejoblíbenější částí jeho práce je, když dokáže najít vhodného kandidáta na volnou pozici. V důsledku pandemie začal pracovat zcela na dálku. Firma uzavřela kanceláře a organizuje jen omezená osobní setkání.

Nadcházejících 12 měsíců je pro firmu velkým otazníkem, jelikož závisí na živém domácím pracovním trhu. Firma počítá s tím, že jí poklesnou příjmy nejméně o 30 %. Pokud bude trh práce stagnovat a pokud budou firmy omezovat počty volných míst, nebude mít Adamova společnost v nadcházejících měsících mnoho zakázek.

Adam věří, že moderní technologie budou pro přežití příštích měsíců zásadní. Před několika lety firma investovala do specializovaného softwaru, což jí poskytlo cennou konkurenční výhodu. Přesvědčit kolegy, zejména ty starší, k využívání nové technologie nebylo snadné. Významnou pozitivní roli v tom však sehrálo školení a podpora ze strany firmy. Nyní má díky tomu Adam a jeho kolegové k dispozici nástroj, který jim zjednodušuje každodenní úkony a zvyšuje jejich produktivitu.

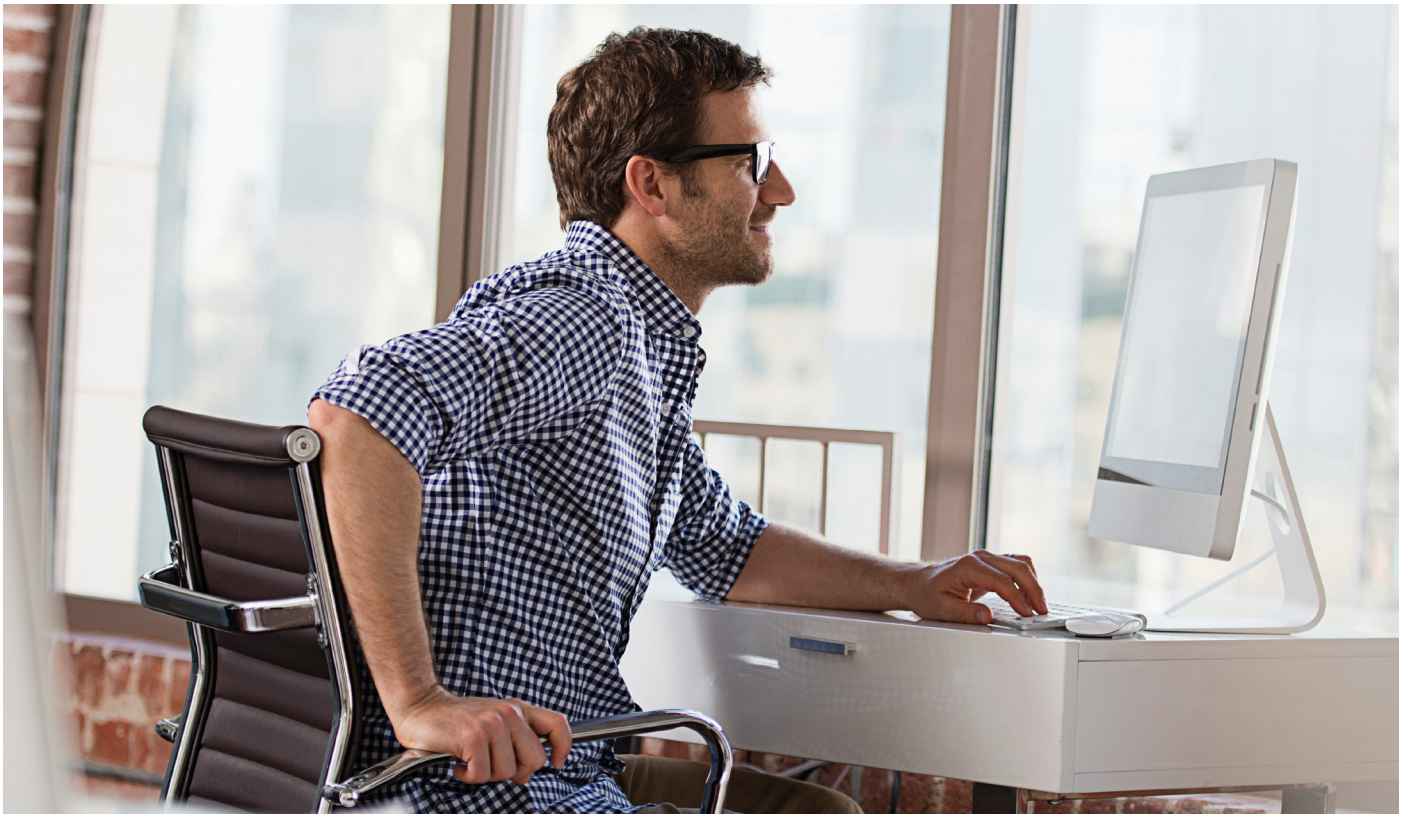

2.4 Firmy vedené ženami pod lupou

„Pozdě, ale přece" – (české přísloví)

Čím více jsme se nořili do dat získaných pro tuto zprávu, tím jasněji vystupovaly značné rozdíly v činnostech i výhledech při porovnání firem vedených ženami a muži. V jednotlivých částech jsme na tyto rozdíly průběžně upozorňovali, nyní se jim budeme věnovat podrobněji.

Výkonnost firmy

Jak jsme již ukázali, nejzávažnějším trendem, který se projevil na té nejvyšší úrovni srovnání firem vedených muži a firem vedených ženami, je, že firmy vedené ženami vykazovaly za posledních 12 měsíců slabší výsledky (zejména ve srovnání objemu úspor a výše příjmů). Firmy vedené ženami se zároveň vyjadřovaly méně optimisticky ohledně výhledu na nadcházející rok. Firmy vedené ženami vykazovaly za posledních 12 měsíců dvakrát častěji „výrazný propad příjmů" a „výrazný pokles úspor". Viz obr. 31 a 32.

Obr. 31: Změna příjmů podle pohlaví
O: Změnily se za posledních 12 měsíců vaše příjmy z podnikání? (n = 832)

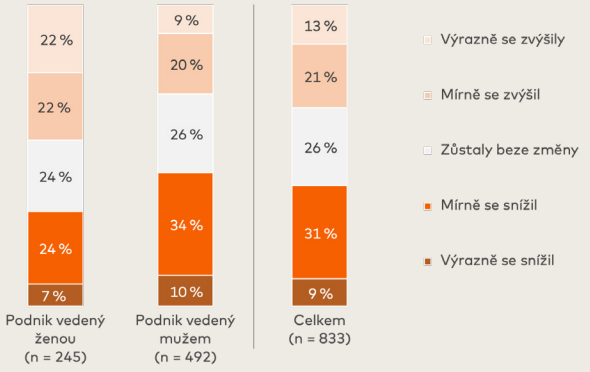

Rozbor skutečných příčin tohoto stavu není jednoduchý a spadá již mimo postupy použité při zpracování této zprávy. Popisné statistiky však naznačují, že se pohybujeme v prostředí, v němž je pro ženami vedené firmy relativně těžší prosperovat. Podle námi zjištěných údajů je pro ženami vedené firmy obtížnější zajistit si potřebné finanční zdroje, což vede k nižší finanční odolnosti ve srovnání s firmami vedenými muži. Ženy také častěji zmiňovaly horší přístup k podpoře ze strany státu

Obr. 32: Změna úspor podle pohlaví
O: Změnil se za 12 posledních měsíců objem úspor vašeho podniku? (n = 820)

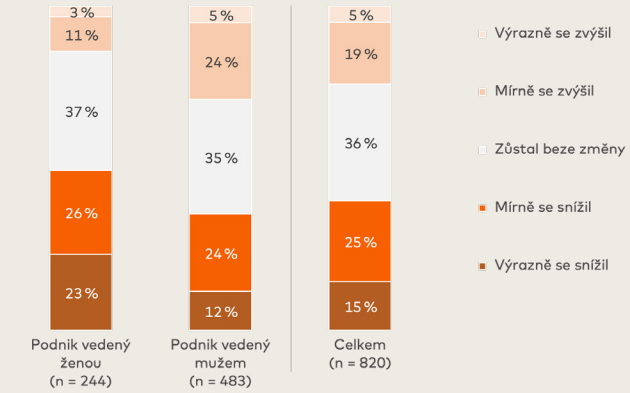

i soukromého sektoru, což se může odrážet v nižší pravděpodobnosti využívání moderních technologií i nižší míře jistoty při jejich používání.

Systémové překážky

Kromě výše uvedeného zde existují i systémové překážky a společenské zvyklosti, které dále prohlubují rozdíly mezi firmami vedenými muži a ženami. Nízké zastoupení žen-matek na trhu práce se negativně projevuje na růstu, příjmech i majetku. Rozdíl v platech mezi pohlavími je poměrně značný, stejně jako riziko chudoby ve stáří, které je u žen vyšší než u mužů.[33]

Rovněž jsme zjistili, že štědrá mateřská dovolená a příspěvky na děti (které se na první pohled zdají jako dobrá věc) mohou paradoxně rozdíly mezi pohlavími ještě více prohlubovat, neboť nemotivují ženy po porodu k brzkému návratu do práce. Ženy, které se pro brzký návrat rozhodnou, se potýkají s nedostatkem jeslí a školek. Česká republika stojí mezi zeměmi EU na nejnižším stupni žebříčku co do podílu dětí, kterým se dostává alespoň jedné hodiny formální péče týdně. Průměr EU je navíc téměř sedmkrát vyšší než průměr ČR.[34]

ČR je také mezi nejníže postavenými zeměmi co do počtu žen pracujících v IT oborech. Ženy a dívky představují 51 % z více než desetimilionové populace země. Ve všech oborech zaměstnání jsou však nepoměrně méně zastoupeny, IT nevyjímaje. 90 % technologických specialistů v ČR jsou muži.[35]

[33] Source 2020, OECD Economic Survey
[34] Eurostat 2019
[35] https://www.czechitas.cz/english-blog/from-gender-digital-divide-to-womens-digital-potential

Genderová předpojatost

Necelá polovina (46 %) respondentů „rozhodně nebo zčásti souhlasila" s tím, že muži jsou v ČR ve srovnání s ženami ve výhodě, pokud jde o vedení podniku. Ženy s tímto tvrzením souhlasily častěji (59 %) než muži (38 %). Firmy vedené ženami v dotazníku uváděly nedůvěru vůči jejich schopnostem (zejména ze strany mužů) a obtíže při hledání rovnováhy mezi povinnostmi pracovními a domácími. Viz obr. 33.

Obr. 33: Výhody v podnikání
O: Do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícím tvrzením: „Mám za to, že muži jsou v ČR v podnikání oproti ženám ve výhodě." (n = 785)

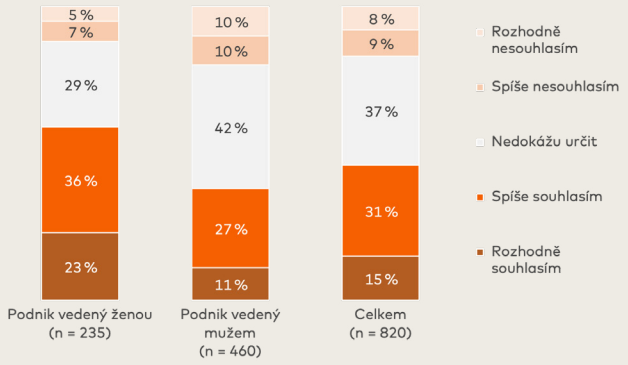

Blíží se změna?

Pozitivní je, že jsme nezjistili zásadní rozdíl ve výhledu do budoucna. Třetina (34 %) firem vedených ženami očekává v nadcházejících 12 měsících „výrazný" nebo „mírný" růst. Mezi firmami vedených muži je tento podíl dvoupětinový (40 %). Podíl respondentů, kteří věří, že se jejich podnikání udrží na stejné úrovni, je mírně vyšší mezi ženami (55 %) než mezi muži (52 %). Viz obr. 34.

Obr. 34: Očekávání růstu podle pohlaví
O: Jaká jsou vaše očekávání ohledně růstu vašeho podnikání v nadcházejících 12 měsících? (n = 794)

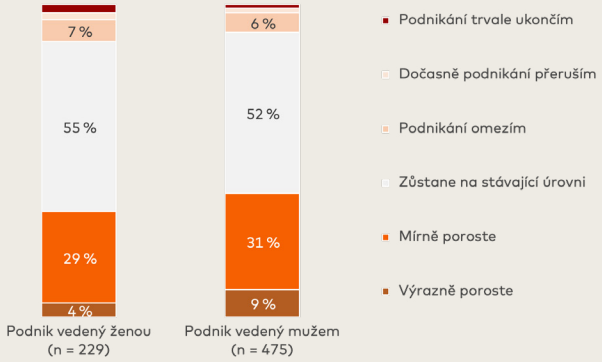

I když se jedná o jev nežádoucí, není velkým překvapením, že firmy vedené ženami jsou pozadu za svými protějšky ve vedení, co se týče stavu digitalizace. Je to důsledek omezeného přístupu k podpoře ve formě školení i k digitálním technologiím samotným. Ženy v podnikání tak s nižší pravděpodobností budou přijímat platby platebními kartami nebo v kryptoměnách. A přestože i ženy považují moderní technologie za zásadní pro úspěch svého podnikání, daleko méně z nich si je využíváním moderních technologií v podnikání jistá.

Mezi firmami vedenými ženami existuje poptávka po službách podpory. Více žen než mužů uvedlo, že by uvítalo přístup k následujícím službám: školení v digitálních dovednostech, školení v manažerských dovednostech a finanční a všeobecná podpora, která jim pomůže zvýšit odolnost či posílit růst. Kromě toho máme za to, že je důležité vytvořit prostředí, v němž mohou firmy vedené ženami prosperovat. Sem patří snazší dostupnost zařízení péče o děti, přehodnocení stávajících modelů a větší dostupnost školení v oblasti ICT pro ženy a dívky. Viz obr. 35.

Obr. 35: Požadovaná podpora podle pohlaví
O: Uveďte na stupnici od 1 do 5 (1 = nepodstatné, 5 = zásadní), jak důležité budou v příštích 12 měsících následující možnosti pro zajištění odolnosti nebo růst vašeho podnikání: procentní podíl „velmi důležité"

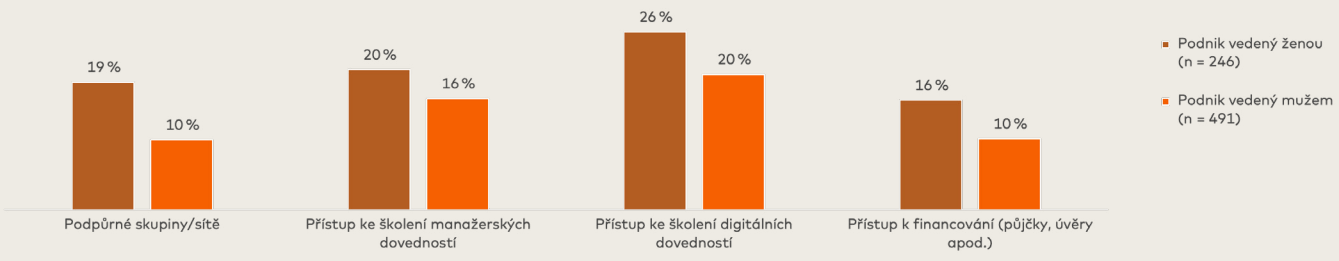

Stále je tu diskriminace a většina žen nemá stejné postavení jako muži. Pořád je někdo sleduje, jestli nejsou těhotné, a dostávají nižší plat. Podle mě se situace sice zlepšuje, ale ne dostatečně.

Podnik vedený mužem, 25–34 let,
mikro podnik (1 až 10 zaměstnanců),
stavebnictví, instalatérství nebo truhlářství/tesařství

Nejsou to firmy, kdo se potýká s potížemi. S potížemi se potýkají ženy, protože s prací musí skloubit i péči o rodinu, která často leží jen na nich. Pokud jsou navíc svobodné matky, je jejich situace velice obtížná. Kromě toho má starší generace mužů stále předsudky vůči ženám ve vedoucích pozicích.

Žena, 55–64 let,
samostatný podnikatel, umění, zábava, volný čas

Výrazným rysem je arogance a povýšenost vůči ženám, znevažování jejich zkušeností, posměch vůči ženám, a to zejména v technických pozicích, které tradičně zastávají muži.

Podnik vedený ženou, 45–54 let,
malý podnik (11 až 49 zaměstnanců), služby (např. poradenství, ICT)

2.5 Očekávání do budoucna

„Trpělivost růže přináší." – (české přísloví)

I když je současná situace plná aktuálních potíží, dokáží podnikatelé často najít útěchu (a sílu!) v myšlenkách na lepší budoucnost. A my jsme chtěli poznat, jak se majitelé firem dívají na svou ekonomickou situaci v příštích 12 měsících.

I přes množství problémů, s nimiž se musí za současné hospodářské situace potýkat, byly české firmy, které jsme pro svou studii zpovídali, vesměs optimistické. Polovina z nich předpokládá, že v následujících 12 měsících zůstanou na svém a skoro třetina očekává mírný růst. Viz obr. 36.

Obr. 36: Budoucí růst podnikání
O: Jaká jsou vaše očekávání ohledně růstu vašeho podnikání v nadcházejících 12 měsících? (n = 794)

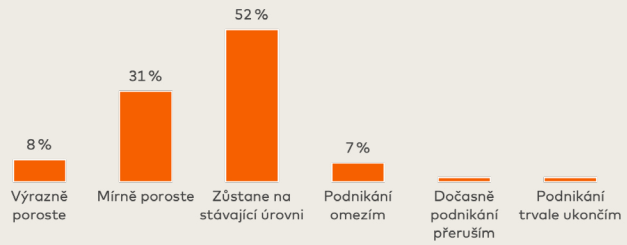

Abychom se dozvěděli víc, použili jsme otevřenou otázku. Chtěli jsme lépe pochopit, proč firmy předpokládají, že dosáhnou určité úrovně růstu. Ty MSE, které čekají růst, zmiňovaly expanzi, růst odbytu nebo počtu odběratelů. Z těch MSE, které očekávaly zachování velikosti, téměř polovina uvedla, že to je i jejich cíl. Následovaly makroekonomické faktory. A konečně, pro ty MSE, které se svou činnost chystají omezovat nebo dokonce ukončovat (dočasně nebo trvale), byly hlavním důvodem makroekonomické faktory a prostá potřeba přežít.

Necelé dvě pětiny firem čekají v nadcházejících 12 měsících nárůst příjmů, počtu odběratelů a zisku. Tato pozitivní očekávání jsou o to působivější, že většina MSE zároveň ve stejném období očekává spíše komplikovanou makroekonomickou situaci, přičemž největší starosti jim působí inflace a energetická krize.

Na druhou stranu tři z deseti firem čekají pokles zisků. Více než pětina očekává pokles příjmů i investic. Většina také neočeká růst zaměstnanosti: sedm z deseti nepředpokládá, že by v příštích 12 měsících nabíraly nové zaměstnance. Viz obr. 37.

Obr. 37: Podnikatelský výhled
O: Jakou změnu následujících parametrů vašeho podnikání očekáváte v nadcházejících 12 měsících? (n = 74)

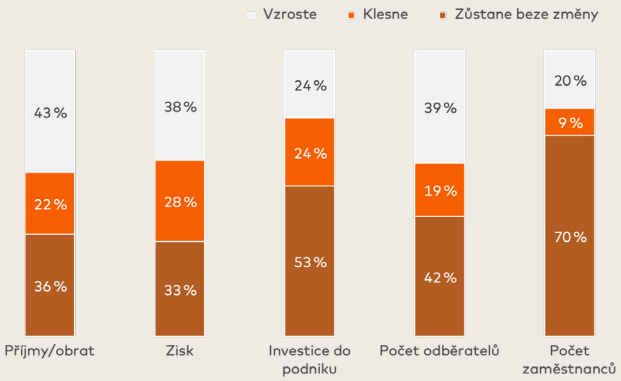

Optimismus je výraznější mezi malými a mladými (< 6 let) firmami a mezi firmami vedenými mladšími majiteli. Kromě toho se projevila pozitivní korelace mezi výhledem do budoucna a stávajícím stavem podnikání, předchozím přístupem k podpoře a podporou ze strany státu nebo soukromého sektoru.

Firem jsme se ptali i na to, jaké strategie jim v příštích 12 měsících dopomohou k růstu. O první místa se podělily marketing a reklama, získávání nových odběratelů či udržení těch stávajících a udržení nebo zlepšení kvality výrobků nebo služeb. Viz obr. 38.

Obr. 38: Nejlepší strategie pro obchodní růst

Tyto strategie se výrazně nelišily v závislosti na velikosti podniku ani pohlaví majitele/manažera. Respondenti uváděli, že zmiňované strategie jsou nezbytné pro růst a udržení nebo posílení odbytu a odběratelské základny. Kromě toho jim umožňují posilovat značku a ve svém důsledku je i chrání před dopady makroekonomických rizik.

Za nejdůležitější předpoklady odolnosti, případně růstu v následujících 12 měsících, firmy považují přístup k technologiím, financování a školení v potřebných dovednostech včetně těch digitálních. Podoby požadované podpory se liší podle velikosti firmy, pohlaví majitele/manažera či stáří firmy a věku majitele/manažera. Jinými slovy, různé firmy potřebují různou podobu podpory. Požadavky se také liší podle dříve získané podpory a očekávání ohledně dalšího růstu.

V odpovědích na dotaz na jednotlivé služby podpory a školení volily malé podniky (11–49 zaměstnanců), mladší podniky (v činnosti méně než 6 let), mladší majitelé (do 35 let věku) a podniky vedené ženami pro většinu alternativ častěji možnost „velmi důležité". Navíc ty MSE, které podporu tohoto druhu získaly v předchozích 12 měsících, si jí cení o něco více i s výhledem do budoucna. Z toho plyne, že předchozí zkušenost s nějakou formou podpory může přinášet další poptávku po ní.

U těch podniků, které se na příštích 12 měsíců dívají optimisticky, je vyšší pravděpodobnost, že ocení podporu formou školení a inkubátorů. Firmy, které stojí před hrozbou ukončení činnosti, si cení podpory finanční a podpory formou školení a podpůrných skupin.

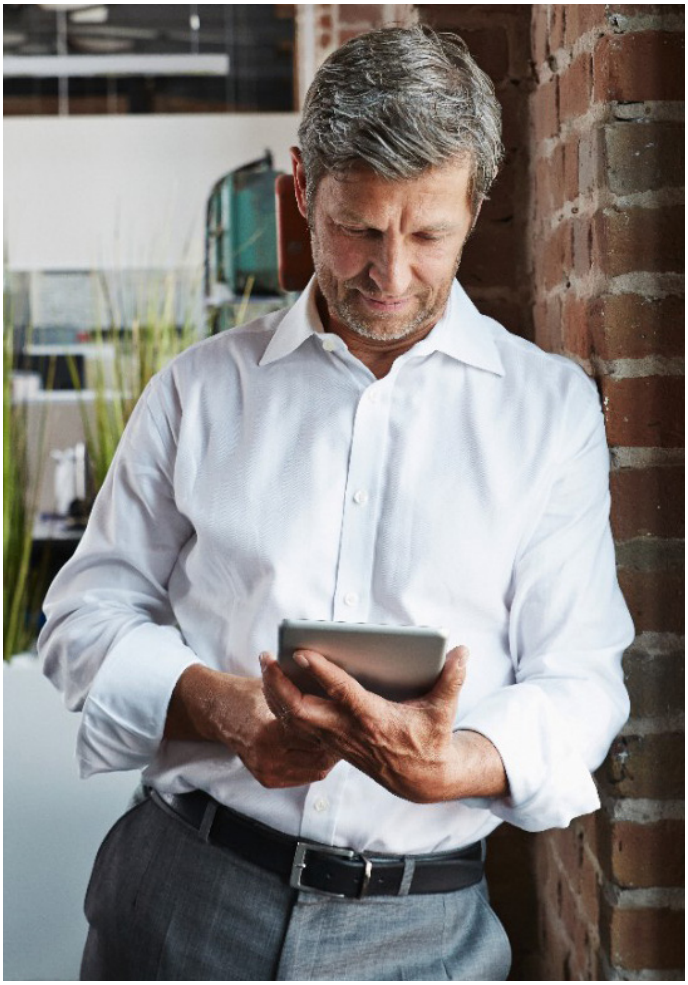

> *Chystáme se zavést vlastní inovace v textilní technologii, konkrétně v oblasti digitálních textilních mikro podniků s pracovním názvem Perpetis (analogie s Inženýrskou odyseou). Zároveň předpokládáme růst obratu naší poradenské „divize".*
>
> **Podnik vedený mužem, nad 64 let, mikro podnik (1 až 10 zaměstnanců), výroba, služby (např. poradenství, ICT)**

> *Pokud nemáte plán nebo strategii, přijde vaše úsilí vniveč.*
>
> **Žena a muž, 18–24 let, 11–20 zaměstnanců, reality, finance a pojištění**

> *O osudu mojí firmy rozhodne množství potenciálních zákazníků.*
>
> **Muž, nad 64 let, samostatný podnikatel, služby (např. poradenství, ICT)**

> Pro mě jako živnostníka je nejdůležitější čas. Čím lépe s ním budu nakládat, tím víc toho stihnu a tím víc můžu vydělat.
>
> **Muž, nad 64 let, samostatný podnikatel, služby (např. poradenství, ICT)**

Josef, zakladatel poradenské firmy pro leasingové společnosti

PŘÍPADOVÁ STUDIE: Zkušený poradce

Josef je 60letý podnikatel z malé obce nedaleko Olomouce. Je ženatý a má šest dětí ve věku od 15 do 35 let. Kariéru zaměstnance banky a leasingové společnosti vyměnil za podnikání jako poradce leasingových společností. Jeho firma funguje již téměř deset let a zaměstnává šest lidí. Ačkoliv se počet zaměstnanců nezměnil, v posledních 12 měsících firma zaznamenala mírný nárůst příjmů. Ve stejném období firma získala bankovní půjčku na provozní kapitál, která jí pomohla překonat obtížné období.

Ve srovnání s jinými považuje Josef svůj obor podnikání za stabilní, především v nejistých časech. Přesto však předpokládá, že udržení klientů bude v nadcházejících měsících nejspíše problematické. Očekává, že v nejbližší době si jeho podnik zachová svou velikost, ale zároveň se chystá zavést několik strategií, aby udržel na stejné úrovni i příjmy. Snaží se získat přístup k novým klientům a udržet si ty stávající. Kromě toho se zaměřuje na zachování úrovně kvality poskytovaných služeb i výše nákladů z loňského roku. Největší starosti Josefovi dělají ceny energií, které vedly k omezení osobních setkání kvůli vytápění.

Kromě práce na dálku zavedl Josef i další novinky. Firma využívá elektronickou fakturaci a sociální sítě k vlastní propagaci a komunikaci s partnery. I když jsou pro něj moderní technologie novinkou, naučil se je používat a svým dovednostem důvěřuje. Za největší překážky širšího nasazení technologií považuje jejich cenu a nejasné přínosy pro firmu.

Závěr

Tato zpráva je prvním barometrem samostatných podnikatelů, mikro a malých podniků (MSE) v České republice. Zřetelně ukazuje důležitost a hodnotu dat, která je možné získat, budeme-li naslouchat přímo hlasům MSE.

Na druhou stranu ani sebelepší data sama o sobě MSE nepomohou činit kroky potřebné k zajištění budoucí prosperity. Důležité je, jaká ponaučení si ze získaných dat vezmeme a jaká opatření na jejich základě přijmeme na podporu MSE tak, aby jejich představitelé mohli získávat potřebné informace i investice a přizpůsobovat se požadavkům trhu. Těmto podnikům je potřeba pomáhat při hledání bezpečné cesty k překonání ekonomických turbulencí a rozpoznávat, kdy je vhodné přijmout významná, byť potenciálně riziková rozhodnutí, jako je například širší nasazení moderních technologií s cílem zajistit své podnikání do budoucna.

S ohledem na výše uvedené bychom chtěli zprávu uzavřít třemi zásadními výzvami adresovanými všem, kdo pracují ve prospěch českých MSE.

01. Jednodušší cesta k digitalizaci

Podle námi získaných dat většina firem nepochybuje o tom, že nasazování moderních technologií má pro další úspěšné podnikání zásadní význam. Avšak přesvědčení samotné nestačí k tomu, aby vedly k větší digitalizaci. MSE volají po nižší nákladnosti a lepší dostupnosti technologií. Ocenili by také širší povědomí jak o přínosech digitálních technologií, tak o jednotlivých dostupných možnostech.

Ovšem přes veškerý optimismus ohledně moderních technologií nelze zapomínat na riziko zvětšování rozdílů mezi pohlavími právě prostřednictvím digitálních technologií. Současně se snahou o větší digitalizaci je proto potřeba se zaměřovat na inkluzi tak, aby digitální ekonomika nikoho neopomíjela a skutečně prospívala všem.

02. Vytvoření spravedlivého podnikatelského prostředí

I když je život těžký pro všechny MSE, ani v tomto segmentu nejsou podmínky pro všechny zcela rovnocenné. Celý jeden oddíl této zprávy jsme věnovali analýze specifických problémů, s nimiž se v podnikání potýkají ženy. Vedle toho námi získaná data ukazují, že na velikosti nakonec záleží, a že samostatní podnikatelé a mikro podniky se často potýkají s většími problémy než podniky malé. Obdobně mají často větší potíže podniky vedené staršími majiteli či manažery ve srovnání s firmami, které mají ve vedení mladší ročníky.

Pokud má být ČR místem, kde mohou MSE prosperovat, je nezbytné brát ohledy na specifické potíže, s nimiž se musí vyrovnávat podnikatelé, na které se obvykle zapomíná nebo myslí jen okrajově. Je nezbytné na ně myslet i při navrhování vhodných produktů, služeb a nástrojů.

03. Rozvoj partnerství

Organizace napříč sektory hospodářství musí spolupracovat a své činnosti koordinovat tak, aby se programy a zdroje dostupné pro MSE navzájem doplňovaly a posilovaly. Až příliš často jsme se od zástupců MSE dozvídali, že se v nabídce nedá vyznat. K tomu, aby bylo nalezení vhodných zdrojů snadné, je nezbytné, aby organizace, které se jejich poskytováním zabývají, navzájem sdílely své poznatky i potíže a lépe koordinovaly své iniciativy.

A konečně, možnosti programu Strive Czechia

Společnost Mastercard s hrdostí spouští svůj program Strive Czechia. Jeho cílem je podporovat 250 000 českých mikro a malých podniků, přičemž zvláštní pozornost věnuje těm, které obvykle stojí na okraji zájmu. Účelem programu je pomoci jim uspět v průběhu následujících tří let v digitální ekonomice. Program Strive Czechia posílí finanční odolnost a uvolní růstový potenciál českých mikro a malých podniků pomocí vzdělávání, vhodných nástrojů, finančních služeb, posilováním dovedností a mentoringem.

S tím, jak ČR přechází po pandemii k jiné hospodářské realitě, budou české MSE muset změnit svůj způsob podnikání. Měnící se preference zákazníků a odběratelů, nové ekonomické podmínky v důsledku invaze na Ukrajinu i zrychlování digitalizace nutí české MSE se přizpůsobovat a vyvíjet. S cílem posílit jejich finanční odolnost a růst se program Strive Czechia zaměřuje na inkluzivní digitalizaci podniků a odstraňování překážek, které jim brání v zajištění úspěšné digitální budoucnosti. Program se bude cíleně zaměřovat na podporu MSE vlastněných nebo vedených ženami, jelikož právě tato skupina podle aktuálních dostupných dat v ČR nedosahuje svého potenciálu. Navíc nelze opomíjet naléhavou potřebu pomoci uprchlíkům z Ukrajiny, kteří si potřebují zajistit vlastní živobytí. Program proto bude Ukrajincům v ČR pomáhat se zahájením nebo obnovou jejich podnikání.

Věříme, že program Strive Czechia alespoň trochu usnadní život mikro a malým podnikatelům v ČR. Vytvořením jednoho společného místa se pokusíme poskytovat snadný přístup ke všem dostupným zdrojům, nástrojům a programům určeným k podpoře drobného podnikání tak, aby MSE potřebnou pomoc nacházely snadněji a rychleji. Kromě toho začneme vytvářet „Strive Learning Network": skupinu organizací napříč sektory, které v ČR poskytují podporu MSE a které budou takto moci snadněji koordinovat své činnosti a sdílet poznatky.

MSE v rozvíjející se české digitální ekonomice nadále čelí značným komplikacím. Přesto věříme, že společně dokážeme zajistit, aby malé české podniky nejen přežily, ale aby i prosperovaly.

Přílohy

Znění dotazníku

	Znění otázky	**Možné odpovědi**
1	Nepočítaje vás, kolik zaměstnanců v současnosti váš podnik má?	0 zaměstnanců / 1 zaměstnanec / 2–10 zaměstnanců / 11–20 zaměstnanců / 21–30 zaměstnanců / 31–40 zaměstnanců / 41–49 zaměstnanců
2	Kdo tento podnik řídí?	Žena (ženy) / muž (muži) / zástupci obou pohlaví (muž a žena) / jiné uspořádání
3	Dokážete popsat obor vašeho podnikání? (všechny, v nichž váš podnik působí)	Výroba / velko-/maloobchod / služby (např. poradenství, ICT) / umění, zábava, volný čas / stavebnictví, instalatérství nebo truhlářství/tesařství / pohostinství / přeprava, logistika, sklady / zdravotnictví, sociální péče / reality / finance a pojištění / zemědělská výroba / ostatní
4	Kolik let je váš podnik v provozu?	< 1 rok / 1–3 roky / 4–6 let / 7–15 let / 16 a více let
5	Můžete uvést, kde váš podnik sídlí?	Praha / Jihočeský kraj / Plzeňský kraj / Karlovarský kraj / Ústecký kraj / Liberecký kraj / Královéhradecký kraj / Pardubický kraj / Kraj Vysočina/ Jihomoravský kraj / Olomoucký kraj / Zlínský kraj / Moravskoslezský kraj / jinde
6	Jste ochotni uvést věk majitele firmy?	18–24 let / 25–34 let / 35–44 let / 45–54 let / 55–64 let / nad 64 let
7	Vaše příjmy z podnikání se za posledních 12 měsíců...	Výrazně zvýšily / mírně zvýšily / zůstaly beze změny / mírně snížily / výrazně snížily
8	Úroveň tlaku na vaše podnikatelské finance se za posledních 12 měsíců...	Výrazně snížila / mírně snížila / zůstala beze změny / mírně zvýšila / výrazně zvýšila
9	Objem úspor vašeho podniku se za posledních 12 měsíců...	Výrazně zvětšil / mírně zvětšil / zůstal beze změny / mírně zmenšil / výrazně zmenšil
10	Vaše schopnost finančního plánování se za posledních 12 měsíců...	Výrazně zlepšila / mírně zlepšila / zůstala beze změny / mírně zhoršila / výrazně zhoršila
11	Využila vaše firma v posledních 12 měsících úvěr nebo půjčku?	Ano / ne
12	Odkud tento úvěr nebo půjčka pocházely? (vyberte všechny pravdivé odpovědi)	Od banky nebo jiné formální finanční instituce / od rodiny, příbuzných nebo přátel / od neformálního skupinového spoření/syndikátu nebo od poskytovatele nebankovních půjček / z jiného zdroje
13	Můžete uvést účel úvěru nebo půjčky? (vyberte všechny pravdivé odpovědi)	Rozšíření podnikání / posílení provozního kapitálu / nákup strojů, vybavení nebo jiných aktiv / splátka jiného dluhu / jiný důvod
14	Proč jste úvěru nebo půjčky nevyužili? (vyberte všechny pravdivé odpovědi)	Nebylo to potřeba / nevím, jak úvěr/půjčku získat / nemůžu si to dovolit / úvěr/půjčka mi byl zamítnut / nemyslím si, že by mi byl úvěr/půjčka schválen / jiný důvod

15	Kdybyste zítra dostali nabídku od finanční instituce na půjčku, která by vám pomohla zajistit potřeby podnikání nebo jeho rozšíření, v jaké výši byste půjčku využili?	Do 50 000 Kč / 50 000 až 100 000 Kč / 100 000 až 250 000 Kč / 250 000 až 500 000 Kč / 500 000 až 1 000 000 Kč / 1 000 000 až 2 500 000 Kč / 2 500 000 až 5 000 000 Kč / 5 000 000 až 10 000 000 Kč / 10 000 000 až 25 000 000 Kč / více než 25 000 000 Kč možnost půjčky bych nevyužil(a)
16	Kdybyste do měsíce museli náhle uhradit nečekaný výdaj ve výši Kč 51 000, z jakého zdroje byste tuto částku uhradili?	Částku bych nedokázal(a) uhradit / z úspor / z příjmů z prodeje / z půjčky od finanční instituce / z půjčky od přátel nebo rodiny / z prodeje majetku / z půjčky od nebankovního poskytovatele / jiným způsobem
17	Jak snadné by pro vás bylo potřebnou částku získat?	Velmi obtížné / spíše obtížné / ani obtížné, ani snadné / poměrně snadné / velmi snadné
18	Které z následujících forem podpory jste za posledních 12 měsíců ve svém podnikání využili? – finanční/úvěrovou podporu. – školení nebo podnikatelskou podporu. – novou technologii. – podpůrnou skupinu/síť. – podporu podnikatelského inkubátoru.	Ano / ne
19	Dostalo se vám jako podnikateli za posledních 12 měsíců podpory z některého z následujících zdrojů s cílem posílit odolnost vašeho podniku? – státní správa. – soukromý sektor. – občanská společnost. – (např. nevládní organizace, církevní skupina, veřejná osobnost, akademická sféra).	Ano / ne / snad / nevyhovuje
20	Jaká jsou vaše očekávání ohledně růstu vašeho podnikání v nadcházejících 12 měsících?	Výrazně poroste / mírně poroste / zůstane na stávající úrovni / podnikání omezím / dočasně podnikání přeruším / podnikání trvale ukončím / nevím
21	Můžete svou odpověď rozvést?	Uveďte důvody
22	Jakou změnu následujících parametrů vašeho podnikání očekáváte v nadcházejících 12 měsících? a) příjmy/obrat. b) zisk. c) investice do podniku. d) počet odběratelů. e) počet zaměstnanců.	Vzroste / klesne / zůstane beze změny
23	V jaké výši očekáváte v příštích 12 měsících růst/pokles příjmů?	1–10 % / 11–20 % / 21–30 % / >30 % / nedokážu odhadnout
24	Jaké nejvýraznější potíže očekáváte v nadcházejících 12 měsících?	Prosíme, uveďte
25	Pokud ve svém podnikání narazíte na obtíže, kde budete hledat podporu?	Státní správa / soukromý sektor / občanská společnost / přátelé nebo rodina / sociální sítě / oborové asociace / tisk / online kurzy/školení / prezenční kurzy/školení / ostatní majitelé firem / jiné zdroje, prosíme specifikujte / nebudu hledat podporu

26	Které tři nejdůležitější strategie v nadcházejících 12 měsících pomohou zajistit vašemu podnikání růst?	Prosíme, uveďte
27	Můžete vysvětlit, proč jsou tyto tři strategie pro růst vašeho podnikání důležité?	Prosíme, uveďte
28	Uveďte na stupnici od 1 do 5 (1 = nepodstatné, 5 = zásadní), jak důležité budou v příštích 12 měsících následující možnosti pro zajištění odolnosti nebo růst vašeho podnikání:	Přístup ke školení digitálních dovedností / přístup ke školení manažerských dovedností / přístup ke školení finančních dovedností / přístup k technologiím / podpůrné skupiny/sítě / podpora podnikatelských inkubátorů / jiné
29	Do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícím tvrzením: Mám za to, že muži jsou v ČR v podnikání oproti ženám ve výhodě.	Rozhodně souhlasím / spíše souhlasím / nedokážu určit / spíše nesouhlasím / rozhodně nesouhlasím
30	Můžete uvést, s jakými potížemi se potýkají podniky vedené ženami?	Prosíme, uveďte
31	Uveďte na stupnici od 1 do 5 (1 = nepodstatné, 5 = zásadní), jak důležité budou v příštích 12 měsících následující možnosti pro zajištění odolnosti nebo růst vašeho ženou vedeného podniku:	Přístup k financování / přístup ke školení digitálních dovedností / přístup ke školení manažerských dovedností / přístup ke školení finančních dovedností / přístup k technologiím / podpůrné skupiny/sítě / podpora podnikatelských inkubátorů / jiné
32	Prosíme, uveďte, jaké druhy moderních technologií váš podnik využívá:	Systém plánování podnikových zdrojů (ERP, např. SAP, Oracle) / sociální sítě (např. Facebook, WhatsApp, Twitter) / systém řízení vztahů s odběrateli (CRM, např. Salesforce) / elektronická fakturace / cloudové služby (např. Amazon AWS) / označování výrobků pomocí RFI / e-commerce/ vysokorychlostní internet / propagace a reklama / systém správy dodavatelů a odběratelů / big data / elektronické objednávky / nic z uvedeného / jiné (uveďte)
33	Jak byste popsali úroveň využívání moderních technologií v následujících oblastech vašeho podnikání? – finance/účetnictví. – prodej. – marketing/reklama. – provozní činnosti/dodavatelský řetězec. – výzkum a vývoj. – personalistika/nábor.	Velmi vysoká / vysoká / nízká / velmi nízká
34	Které dvě technologie by vám nejvíce pomohly dosáhnout růstu vašeho podnikání?	Počítač / umělá inteligence / interaktivní prezentace / platební terminál / fotovoltaické panely / chytrý telefon / tiskárna / výkonnější wifi / jiné
35	Jaké druhy plateb váš podnik přijímá nebo používá?	Hotovost / platební karty / digitální platby (např. digitální peněženky) / bankovní převody / kryptoměny / jiné
36	Jak jistě se cítíte při využívání moderních technologií ve svém podnikání??	Velmi jistě / poměrně jistě / ani jistě ani nejistě / spíše nejistě / velmi nejistě
37	Myslíte si, že využívání moderních technologií má pro budoucí úspěch vašeho podnikání zásadní význam?	Ano / ne / možná / nevím
38	Pokud byste se museli ve svém podnikání naučit zacházet s novou technologií, kam byste se obrátili pro pomoc? (vyberte všechny pravdivé odpovědi)	Státní správa / soukromý sektor / občanská společnost / přátelé nebo rodina / sociální sítě / oborové asociace / tisk / online kurzy/školení / prezenční kurzy/školení / ostatní majitelé firem / jiné zdroje, prosíme specifikujte / nebudu hledat podporu

39	Které z následujících možností považujete za nejvýznamnější překážky uplatnění moderních technologií ve vašem podnikání? (vyberte nejdůležitější tři)	Náklady na technologie / náklady na zavedení technologií / příliš rychlé změny technologií, než aby s nimi šlo držet krok / dostupné technologie nejsou určeny pro podniky naší velikosti / nedůvěra v technologie / nedostatek času informovat se o možnostech / otázky zabezpečení / nedostatek digitálních dovedností / nejistota, které technologie jsou vhodné / nejistota ohledně reálných přínosů technologií / nedostatek finanční podpory od státu / příliš mnoho možností / jiné / nic z výše uvedeného
40	Pokud váš podnik potřebuje podporu při zavádění nových technologií, jak by měla vypadat?	Prosíme, popište
41	Do jaké míry souhlasíte s následujícími tvrzeními? Chci využívat více digitálních nástrojů, ale nevím, které jsou pro můj podnik nejvhodnější. Chci využívat více digitálních nástrojů, ale nemám k tomu potřebné dovednosti. Kéž by existovala jedna centralizovaná platforma nebo místo, kde by bylo možné zjistit, které technologie jsou pro moje podnikání nejvhodnější. Pomohlo by mi, kdybych mohl(a) před zaváděním změn ve svém podnikání komunikovat s podnikateli v mém oboru v podobné situaci.	Rozhodně souhlasím / spíše souhlasím / nedokážu určit / spíše nesouhlasím / rozhodně nesouhlasím
42	Můžete uvést přibližnou výši příjmů vašeho podniku? (v Kč)	Do 250 000 Kč / 250 000 až 1 250 000 Kč / 1 250 000 až 2 500 000 Kč / 2 500 000 až 6 250 000 Kč / 6 250 000 až 12 500 000 Kč / 12 500 000 až 25 000 000 Kč / více než 25 000 000 Kč / nechci uvést / nevím
43	Můžete uvést přibližnou výši zisku vašeho podniku? (v Kč)	podnik není ziskový / méně než 25 000 Kč / 25 000 až 125 000 Kč / 125 000 až 250 000 Kč / 250 000 až 625 000 Kč / 625 000 až 1 250 000 Kč / 1 250 000 až 2 500 000 Kč / více než 2 500 000 Kč / nechci uvést / nevím

Poděkování od společnosti 60 Decibels

Tato studie by nebyla možná bez velkorysé podpory nadace Mastercard Foundation a spolupráce s organizacemi CARE Česká republika a CARE International. Především však chceme poděkovat všem, kdo se našeho průzkumu zúčastnili: děkujeme za vaše upřímná sdělení a neobyčejné komentáře. Bez vás by tato zpráva nemohla vzniknout. Snažili jsme se v ní co nejvěrněji vystihnout vaše názory v naději, že se z výsledků můžeme všichni společně poučit a vyvolat změnu k lepšímu.